

Hamas' vekst frem mot valget i 2006

Miran Skikic

Masteroppgave i statsvitenskap

Universitetet i Oslo

Våren 2008

Antall ord: 24 234

Innholdsfortegnelse

Takk til.....	4
Forkortelser og avklaringer.....	4
1.0 Innledning.....	5
Problemstilling.....	7
1.1 Kapitteloversikt.....	11
 2.0 Metodekapittel.....	 12
3.0 Teorikapittel.....	17
3.1 Beslutningsteori.....	17
3.2 Organisasjonsteori.....	20
4.0 Fra Det muslimske brorskap til Hamas.....	22
4.1 Det muslimske brorskap.....	22
4.2 Dannelsen av Hamas.....	24
4.3 Hamas – et historisk tilbakeblikk frem til 2006.....	26
4.4 Organisasjonsstruktur.....	34
Figut 4.1Oversikt over fløyene i Hamas.....	39
5.0 Beslutningstaking.....	40
5.1 Dannelsen av Hamas.....	40
5.2 Motstand mot Oslo-avtalen.....	44
5.3 Boikott av valget i 1996.....	49
5.4 Deltagelse i valget i 2006.....	53
6.0 Organisasjonsstruktur, virksomhet og popularitet.....	57
6.1 Den sosiale fløyens ”bidrag”.....	57
6.2 Den politiske fløyens ”bidrag”.....	61
6.3 Den militære fløyens ”bidrag”.....	63
7.0 Omgivelsene og oppslutningen om Hamas.....	65
8.0 Konklusjon.....	71
Litteraturliste.....	75

Takk til...

Jeg vil først og fremst takke min familie for all hjelp, støtte og oppmuntring gjennom studiene.

Så vil jeg takke mine veiledere, Bjørn Olav Utvik og Nils Butenschøn, for gode tilbakemeldinger, engasjement, samt for å ha vært gode diskusjonspartnere.

Jeg vil også takke alle mine venner, spesielt ”gutta” på lesesal 804, for å ha vært gode støttespillere og motivatorer under hele skriveprosessen. Takk også til alle som sørget for å få meg på andre tanker når jeg hadde behov for det!

Oslo, mai 2008

Miran Skikic

Forkortelser og avklaringer

Det muslimske brorskap vil enkelte ganger bli referert til som Brorskapet. Forkortelsen MB vil også forekomme.

Hamas vil bli referert til som både organisasjon, bevegelse og parti.

Det politiske byrå vil enkelte steder bli referert til som Byrået.

Izz al-Din al-Qassam-brigadene vil bli referert til som al-Qassam-brigadene, eller kun som Brigadene.

Den palestinske selvstyremyndigheten vil flere steder bli referert til som Selvstyremyndigheten.

De kildene jeg har funnet som ikke har sidetall vil i løpende tekst bli referert til med forfatterens etternavn og utgivelsesår. De som mangler både forfatter og sidetall vil bli referert til ved kildens navn og årstall.

1.0 Innledning

”Å fokusere på bestemte aspekter ved [en organisasjon] er det samme som å se bort fra andre” (Hatch 2001:22).

Midtøsten-konflikten mellom palestinere og israelere er en av dagens lengst varende konflikter. I mer enn et halvt århundre har palestinere og israelere kjempet og forhandlet om samme landområde som begge grupperinger hevder er deres. Med sporadiske mellomrom har partene vært ”på talefot”, og tilsynelatende på vei mot en løsning på konflikten som har kostet tusenvis av liv, men situasjonen har stort sett vært fastlåst siden begge parter i årevis har gjort krav på samme landområde. Landområdet det strides om er det som i mellomkrigsperioden (før dannelsen av staten Israel i 1948) utgjorde et britisk mandatområde, Palestina. Etter at andre verdenskrig var slutt, vedtok FNs generalforsamling at det skulle opprettes to stater på det landområdet som hadde utgjort det britiske mandatområdet: en jødisk stat, og en arabisk (palestinsk) stat. I flere tiår hadde jødene bygget seg ”en stat i staten” (Persson 2001:39) i det britiske mandatområdet gjennom omfattende innvandring, institusjonsbygging og en egen forsvarsstyrke, Haganah, og de godtok FNs delingsforslag (Persson 2001:27-28). Palestinerne, derimot, kunne ikke akseptere delingsforslaget siden de så på det som en deling av et landområde de allerede bebodde. De arabiske nabostatene aksepterte heller ikke delingsforslaget, og gikk til angrep på den nye staten, Israel, dagen etter at landet hadde erklært sin selvstendighet 14.mai 1948. Siden den første krigen mellom Israel og dets arabiske nabostater har det vært flere kriger mellom partene, uten at krigføring eller forhandlinger har resultert i opprettelsen av en selvstendig palestinsk stat. I senere år har enkelte palestinske fraksjoner, med PLO i spissen, offisielt gått vekk fra sine tidligere krav om et Palestina bestående av hele det gamle britiske mandatområdet, uten at det heller har resultert i opprettelsen en palestinsk stat. Dette vil jeg komme tilbake senere i oppgaven.

Utallige forhandlingsrunder har blitt holdt i håp om å få en slutt på konflikten, men få har gitt konkrete resultater som har pekt mot en snarlig løsning. Situasjonen bærer preg av å være fastlåst også i dag, ikke minst på grunn av uroen og splittelsen på palestinsk side siden valget til palestinsk nasjonalforsamling som ble holdt i januar 2006. Da entret nemlig for alvor Hamas, Den islamistiske motstandsbevegelsen, den politiske scenen på palestinsk side. Hamas, som av både Israel, USA, EU og mange andre land betraktes for å være en terroristorganisasjon, vant en meget overraskende valgseier da de vant et flertall av setene i den palestinske nasjonalforsamlingen ved valget.

Riktignok fikk Hamas' politiske fløy, som stilte til valg under partnavnet *Change and Reform List*, kun 44,4 % av stemmene, men valgsystemet, som er en blanding av flertallsvalg i flermannskretser og proporsjonal representasjon, gjorde at partiet vant 74 av 132 plasser i nasjonalforsamlingen, og dermed fikk ansvaret for å danne en palestinsk regjering (Butenschøn og Vollan 2006:142).

Å beskrive Hamas som organisasjon er ikke enkelt. Det er en svært kompleks og sammensatt organisasjon som ble dannet i desember 1987 av et par fremtredende medlemmer av den islamistiske organisasjonen Det Muslimske Brorskap (Abu-Amr 1993:10). Hamas ble dannet i begynnelsen av den første intifadaen¹ for å kunne delta i opprøret og protestene mot Israel (Abu-Amr 1993:6). Dog tok det flere år før organisasjonen virkelig ble kjent for omverdenen, og dette gjennom flere, og ofte spektakulære (selvmords)angrep mot sivile og militære israelske mål på begynnelsen av 1990-tallet. Disse terrorangrepene fortsatte utover 1990-tallet, og for mange ble Hamas ensbetydende med terrorisme. Samtidig som deler av organisasjonen har drevet militær eller voldelig virksomhet, har andre deler av organisasjonen fokusert på helt andre former for virksomhet, og da først og fremst sosial- eller veldedighetsvirksomhet og politisk virksomhet. I og med at Hamas springer ut fra Det Muslimske Brorskap, som er kjent for sitt svært omfattende sosiale arbeid blant den fattigste delen av befolkningen, så ble det naturlig for Hamas å fortsette denne typen virksomhet etter organisasjonens dannelse (Abu-Amr 1993: 11). Samtidig har organisasjonen i mange

---

¹ Intifada kan oversettes med opprør, og sikter her til det generelle opprøret/protesten som titusenvis av palestinere iverksatte mot Israel i 1987.

år hatt en politisk ledelse som har hatt det overordnede ansvaret for organisasjonen som helhet, og som har prøvd å fokusere på politiske saker. Det var den politiske ledelsen som til slutt bestemte at Hamas skulle delta ved valget i 2006, og da Hamas stakk av med seieren, kom dette som et sjokk på mange palestinere, inkludert mange Hamas-medlemmer, og ikke minst omverdenen. Med dette som bakgrunn velger jeg følgende problemstilling for min oppgave:

Hvilke faktorer kan forklare Hamas' økende oppslutning frem mot valget i 2006?

Utgangspunktet mitt for denne oppgaven vil altså være Hamas. Å forklare fremgangen eller den økte populariteten Hamas opplevde frem mot valget i 2006, og som nådde (foreløpig) klimaks gjennom valgseieren, er ikke lett. Dette skyldes ikke minst det faktum at Hamas, en kompleks organisasjon, opererer under til dels uoversiktige forhold i det som i dag kalles de palestinske selvstyreområdene, som etter Oslo-avtalens inngåelse havnet under (delvis) palestinsk kontroll gjennom Den palestinske selvstyremyndigheten, og i områder som fortsatt er okkupert av Israel. I tillegg vil det hos mange (intetanende) vekke forundring at en organisasjon som i Vesten er mest kjent for sin islamistiske retorikk, terrorismevirksomhet og selvmordsangrep mot israelske mål, stiller til valg, og *vinner* et flertall av setene i den palestinske nasjonalforsamlingen. Et av denne oppgavens mål er å se på Hamas' oppbygging, og ta for meg forholdet mellom de forskjellige fløyene, og ikke minst hvordan de har bidratt til å øke oppslutningen om Hamas. For mange palestinere i nød (og dem er det mange av) har Hamas i mange år vært en veldedighetsorganisasjon man har kunnet vende seg til når nøden var på sitt aller verste. Gjennom sitt omfattende sosiale arbeid har Hamas utført oppgaver som i andre land ivaretas av statens sosiale nettverk. Mangelen på denne typen nettverk i de palestinske områdene grunnet israelsk okkupasjon og mislighold fra Den palestinske selvstyremyndighetens side har gjort Hamas til en viktig institusjon for mange palestinere (Mishal og Sela 2006:vii).

For å svare på problemstillingen kreves det en nøye analyse av virksomheten til Hamas gjennom tyve år. Er Hamas økende popularitet og fremgang et resultat av både

langvarige og kortvarige (eller mer nærliggende) forhold? Hvor viktig har organisasjonens omfattende veldedighetsarbeid, som stammer fra Det Muslimske Brorskaps tid, vært for organisasjonens stilling blant palestinerne? Hvordan har den palestinske befolkningen reagert på organisasjonens voldelige eller militante linje?

Mange forhold i og rundt Hamas har også spilt en viktig rolle, og på bakgrunn av det kan man velge å gruppere faktorene ut fra hvorvidt de er knyttet til organisasjonen eller skyldes forhold i omgivelsene. Disse vil enkelte ganger være sammenfallende, og i stor grad utfyllende, og på bakgrunn av dette vil jeg også se på hvilken effekt forhold i omgivelsene har hatt på organisasjonens popularitet.

For å svare på problemstillingen på best mulig måte, velger jeg å gruppere forholdene eller faktorene i *tre* grupper som forhåpentligvis vil hjelpe meg med å finne ut hvorfor og hvordan Hamas har blitt en så populær organisasjon blant palestinerne. Dette innebærer en form for tredelt svar på problemstillingen, altså en tredelt analyse. Jeg vil først ta for meg en rekke beslutninger som organisasjonens ledelse har tatt siden organisasjonens dannelse for å se hvorvidt de er et resultat av strategisk gjennomtenkt beslutningstaking. Jeg vil også undersøke hvilken innvirkning beslutningene har hatt for oppslutningen om Hamas, både på kort og lang sikt. Her vil teori om beslutningstaking (beslutningsteori) og de underliggende modellene være mitt teoretiske rammeverk. Beslutningsteori tar for seg hvordan beslutninger blir tatt av en regjering som står ovenfor et problem eller et valg. Man går ut fra at det finnes tre sentrale modeller som man kan analysere beslutningsprosessen ut fra: *den rasjonelle modellen*, *den organisatoriske modellen* og *den byråkratiske modellen*. Disse modellene, i tillegg til en fjerde modell som kalles *den pluralistiske modellen*, vil jeg beskrive nærmere i teoridelen, og de vil være til hjelp for å vise hvordan beslutningsprosessen kan analyseres ved hjelp av modellene (Mingst 2004:121-128). Denne gruppen med faktorer, som tar for seg både eldre og mer nylige beslutninger, ser også på hvordan organisasjonen har håndtert krav fra omgivelsene. Beslutningene ledelsen i Hamas tatt ved disse korsveiene vil bli sett i sammenheng med situasjonen i de palestinske områdene, Fatahs (PLOs ståsted), og forventet israelsk respons.

Utgangspunktet for analysen vil være den rasjonelle modellen som hevder at organisasjonen ønsker å "maximize its strategic goals and objectives" (Mingst 2004:122), det vil si at man velger det alternativet som gir best resultat i forhold til organisasjonens mål og objektiver.

Videre vil jeg i den andre delen av analysen ta for meg selve organisasjonen, altså organisasjonsstrukturen til Hamas, og her vil jeg se på hvordan tredelingen innad i Hamas med en politisk, en sosial og en militær fløy kan ha gjort at man har samlet støtte hos alle typer sosiale grupper. Denne delen vil også vise at Hamas er mer enn bare en terroristorganisasjon. Her vil organisasjonsteori være et teoretisk hjelpemiddel. Sentrale begreper innen organisasjonsteori som organisasjonsstruktur, arbeidsdeling, differensiering og strategi vil hjelpe meg med å illustrere den komplekse oppbyggingen av Hamas, samt å undersøke hvilken innvirkning fløyene kan ha hatt for oppslutningen om organisasjonen.

Den tredje og siste analysedelen vil ta for seg enkelte langvarige, men mest nærliggende og umiddelbare omstendigheter (forut for valget) som gjorde at Hamas ble et reelt alternativ ved valget for mange palestinere som i utgangspunktet ikke var Hamas-tilhengere. Her vil jeg blant annet ta for meg den mislykkede fredsprosessen, korrupsjonsanklagene mot Den palestinske selvstyremyndigheten, splittelsen i Fatah, og den generelle dårlige økonomiske situasjonen i de palestinske områdene, og se hvilken innvirkning disse hendelsene har hatt på oppslutningen om Hamas.

Jeg er av den oppfatning at min tredelte analyse vil passe til å besvare problemstillingen siden jeg gjennom en tredeling retter fokus mot tre grupper med faktorer, og ser på hvordan faktorene har påvirket oppslutningen om Hamas. Selv om noen av årsakene (eller grunnene) henger sammen, så er jeg av den oppfatning at en tredelt analyse er hensiktsmessig siden den gjør det enklere å fokusere på hver av delene, og gripe tak i dem, og vise hvordan de har bidratt til fremgangen Hamas opplevde, med (et foreløpig) klimaks ved valget i 2006. Oppgavens grense er nettopp valget i 2006. Hendelsene etter valget, som selvfølgelig er meget interessante de også,

vil ikke bli nevnt og diskutert, siden jeg er av den oppfatning at det som har skjedd etter valget kunne ha vært tema for en større undersøkelse i seg selv. Jeg velger heller å fokusere på det som skjedde før valget, og som gjorde at Hamas kunne stikke av med den overraskende valgseieren.

Jeg vil også se på den relative betydningen av faktorene, og hvilke(n) som har vært viktigst for den økte populariteten til Hamas. Jeg vil i analysen også undersøke hvordan faktorene har virket sammen, altså sammenhengen mellom dem, og hvilken betydning de har hatt.

Min avhengige variabel i denne oppgaven vil altså være oppslutningen om Hamas. Grunnet de spesielle omstendighetene, og Hamas' motvilje til å delta ved tidligere valg, fikk man ikke den første virkelige indikasjonen på Hamas' popularitet før lokalvalgene i 2004-05 og valget til nasjonalforsamling i 2006, da organisasjonen gjennom sitt parti fikk 44,1 % av stemmene. Før den tid så baserer min kunnskap om oppslutningen om Hamas seg på meningsmålinger foretatt av Palestinian Center for Policy and Survey Research (PSR) og Jerusalem Media and Communication Center (JMCC). Målinger ved begge disse instituttene ble startet i 1993; med andre ord finnes det (omtrent) ingen målinger fra tidligere år, noe enkelte forfattere også har påpekt (Abu-Amr 1993:15). I perioden fra dannelsen av Hamas (desember 1987) og frem til begynnelsen av 1993 vil min indikasjon på oppslutningen om Hamas være flere forfatteres (Abu-Amr; Mishal og Sela) omtrentlige indikasjoner, samt tall som baserer seg fra valg til for eksempel universitetsstyrer, fagforeninger og frivillige organisasjoner (Abu-Amr 1993:15). Ulempene knyttet til dette vil ytterligere bli diskutert i metodekapittelet. Mine uavhengige variabler vil altså være organisasjonens beslutninger, organisasjonens virksomhet, og forhold og hendelser i omgivelsene. Tanken er dermed at det er disse tre uavhengige variablene som påvirker den avhengige variabelen, altså oppslutningen om Hamas, og gjør at den avhengige variabelen varierer.

1.1 Kapitteloversikt

Kapittel 2 er et metodekapittel. Her tar jeg for meg metodologiske spørsmål knyttet til undersøkelsen. Gjenstand for diskusjon er blant annet fordeler og ulemper knyttet til det undersøkelsesperspektivet jeg har valgt, generaliseringsspørsmål, mitt bidrag (i litteraturen om Hamas) sett i forhold til andre bidrag, og fordeler og ulemper knyttet til blant annet min avhengige variabel.

Kapittel 3 er et teorikapittel der de fire forskjellige modellene innen beslutningsteori blir presentert. Videre blir sentrale begreper fra organisasjonsteori presentert. Jeg diskuterer også valget av min teoretiske innfallsvinkel, og hvorfor jeg finner den relevant for en undersøkelse som denne.

Kapittel 4 er et empirikapittel som tar for seg utviklingen fra Det muslimske brorskap til Hamas. Videre vil jeg her se på Hamas' utvikling frem mot valget i 2006, og ta for meg organisasjonens tre fløyer. Her vil jeg også komme med en figur som illustrerer organisasjonens struktur, og det interne makthierarkiet. Dette makthierarkiet og forholdene internt i Hamas vil stå i sentrum i **kapittel 5** som tar for seg viktige beslutninger som organisasjonens ledelse har fattet. Beslutningsprosessene vil bli satt innenfor rammen av modellene fra beslutningsteori, og her vil jeg vise hva slags innvirkning beslutningene har hatt for oppslutningen om Hamas.

Kapittel 6 tar for seg virksomheten til de tre Hamas-fløyene, og her vil det bli drøftet hvilken innvirkning virksomheten har hatt for oppslutningen om Hamas. I **kapittel 7** vil jeg ta for meg hvilken innvirkning omgivelsene har hatt for populariteten til Hamas.

I det siste kapittelet, **kapittel 8**, vil jeg oppsummere funnene i undersøkelsen, samt se på forholdet mellom de uavhengige variablene, og hvordan de har påvirket den avhengige variabelen.

2.0 Metodekapittel

I min oppgave har jeg valgt å fokusere på Hamas, og min problemstilling dreier seg om hvordan og hvorfor organisasjonen klarte å samle såpass mange tilhengere at de til slutt stakk av med en overraskende valgseier i januar 2006. Her kunne man ha tenkt seg en komparativ analyse hvor man tar for seg Hamas og sammenligner organisasjonen med en annen og lignende organisasjon som har oppnådd lignende suksess ut fra til dels like forutsetninger. Denne andre organisasjonen, altså sammenligningsobjektet, kunne for eksempel ha vært IRA, Irish Republican Army, som også var mest kjent for sin militante eller voldelige fløy, samtidig som man hele tiden parallelt med den også hadde en politisk fløy som deltok i forhandlinger. Et vesentlig aspekt som er til stede i eksempelet med Hamas, og som i stor grad mangler hos IRA, er den sosiale virksomheten til Hamas, noe som gjør organisasjonen spesiell, og et komparativt utgangspunkt mindre aktuelt. For så vidt så hadde det spesielle og særegne ved Hamas kommet frem også i en komparativ analyse, men det faktum at jeg er interessert i Hamas som organisasjon, og ikke i å sammenligne Hamas med en annen organisasjon, gjør at jeg velger den innfallsvinkelen jeg velger. I tillegg er et av oppgavens mål å vise allsidigheten til Hamas, undersøke organisasjonens oppbygging og forholdet mellom fløyene, noe som til slutt gjør at en enkel case-studie er den mest aktuelle innfallsvinkelen for å belyse det jeg er ute etter å belyse.

Case-studier har lenge vært omdiskutert innen forskjellige fagmiljøer, også innenfor statsvitenskap. Enkelte har hevdet ”at case-studier kun har begrenset verdi når hensikten er å generalisere” (Andersen 2005:10), mens andre har hevdet at ”case-studier kan bidra til utviklingen av kunnskap på et område, til generalisering” (Andersen 2005:12). Mye av uenigheten med hensyn til case-studier har gått på hvorvidt studiene bidrar med ny kunnskap innenfor et fagområde, og hvorvidt man ut fra en case-studie kan komme med generaliseringer som også vil kunne benyttes på andre, lignende caser. Det spørsmålet man alltid kan stille seg er: ”Hva er det en case av?”. I mitt tilfelle så kan man si at det er snakk om en bevegelse eller en organisasjon

som gjennom en lang og omfattende prosess har gått fra å være ”kun” en veldedighetsorganisasjon til å bli en væpnet/militant bevegelse, men også en politisk aktør. Man kan finne lignende eksempler andre steder i verden på organisasjoner som har vært igjennom en lignende utviklingsprosess. IRA er en av dem. IRA gikk fra å være kun en militant organisasjon til å bli en ansvarlig politisk aktør, og endte til slutt opp med å sitte i regjering med sine tidligere erkefiender i Nord-Irland.

Når det gjelder min oppgave, så er utgangspunktet mitt for å velge Hamas som studieobjekt det faktum at jeg har interesse for Hamas som organisasjon og som case. Samtidig ser jeg på min studie av Hamas som er eksempel på en såkalt klasse av fenomener som det foreligger en viss kunnskap om (Andersen 2005:68). Dette kommer klarere til uttrykk i teoridelen der jeg vil vise hvordan eksisterende beslutningsteori og organisasjonsteori kan benyttes som teoretisk rammeverk i min oppgave.

Når det gjelder generaliseringsaspektet, så står ikke det sentralt i min oppgave. Hamas er et særdeles interessant studieobjekt i seg selv, og det sentrale i min oppgave blir å belyse Hamas sin utvikling, vekst og økende popularitet. Det som dog kan sies er at man ut fra en case kan utarbeide en teori, og så teste den på andre caser. I min undersøkelse kan dette relateres til måten Hamas har oppnådd stor popularitet på, og for eksempel teste om samme teori også kan være gjeldende for andre caser.

Problemstillingen i min oppgave er formulert sånn at den krever en analyse av foreliggende data, en form for historisk-politisk analyse. Fokuset i min oppgave vil dermed være rettet mot kvalitative data, og en del kvantitative data, som jeg finner best egnet til å kunne hjelpe meg med å svare på problemstillingen. Når det så gjelder disse dataene så er det først og fremst snakk data som er hentet fra sekundære kilder. For å øke reliabiliteten til dataene, har jeg valgt å fokusere på kildetriangulering, dette for å først og fremst sikre en objektiv framstilling. Hamas er en svært omdiskutert organisasjon, og det kommer ikke minst frem i den litteraturen som har blitt skrevet om organisasjonen de siste årene. Blant litteraturen jeg har funnet finnes det blant

andre bidrag fra palestinske akademikere som er positivt innstilt til Hamas (Azzam Tamimi, *Hamas – Unwritten Chapters*), palestinske akademikere som er negative til Hamas, israelske akademikere som stiller seg nøytrale til Hamas (Shaul Mishal & Avraham Sela, *The Palestinian Hamas – Vision, Violence, and Coexistence*), og amerikanske terrorismeeksperter som er svært negative til Hamas, og som uten tvil fokuserer på terrorismevirksomheten til Hamas (Matthew Levitt, *Hamas – Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*). Denne allsidigheten, hvis man kan kalle det det, viser hvor omstridt Hamas er som organisasjon, og hvor forsiktig man må være når man skal samle inn og bruke data. Med et så omstridt tema er det viktig å finne ut noe både om forfatterens bakgrunn, men også (politiske) ståsted, og ikke minst agenda. Her kan man for eksempel vise til Matthew Levitts bidrag til litteraturen om Hamas som et eksempel på et bidrag som har en klar agenda. Matthew Levitt er en tidligere terrorismeekspert som er ansatt i administrasjonen til George W. Bush. I sin bok hevder han at all virksomheten til Hamas, i bunn og grunn, er en form for terrorismeindoktrinering som skal gjøre flere unge palestinere villige til å bli selvmordsbombere. Levitt hevder også i sin bok at Hamas egentlig kun bedriver terrorvirksomhet, og at all annen virksomhet er en form for skalkeskjul for å gjøre terrorvirksomheten mulig (Levitt 2007:2-3). Levitt unnlater å skrive og fortelle om mange aspekter ved Hamas. Han unngår helt det faktum at Hamas (egentlig dets forløper Det Muslimske Brorskap) bedrev sosial- og veldedighetsvirksomhet i mange år uten å bedrive noen form for verken politisk eller militær virksomhet. Videre tar han heller ikke for seg det faktum at Hamas forut for valget i 2006 viste seg å være i stand til å overholde flere våpenhviler, noe som da ikke passer inn i hans argumentasjon og agenda. Selv om Levitt i sin bok kommer med en god del nyttig kunnskap om blant annet hvordan Hamas finansierer sin virksomhet, så blir det litt feil å ta for ”god fisk” alt det han skriver siden hans kilder (ved mange tilfeller) er israelske etterretningsrapporter (deres objektivitet med hensyn til en organisasjon de betrakter for å være en terroristorganisasjon kan diskuteres) og avsløringer som har kommet fra arresterte palestinere under israelske forhør.

Levitt forsøker også (flere steder) i sin bok å knytte Al Qaida og Hamas sammen i et verdensomfattende terrorfinansieringsnettverk. Det nærmeste han kommer her er bevis på at én og samme veldedighetsorganisasjon kan ha donert noen penger til en annen organisasjon som kan knyttes til både Al Qaida og Hamas (Levitt 2006:155). Dette eksempelet forteller oss også noe om Levitts agenda. Selv om det godt kan finnes noen likheter mellom Al Qaida og Hamas, så er forskjellene både flere og større: Al Qaidas mål er ødeleggelse av Vesten, og organisasjonen anser global jihad for å være det beste virkemiddelet for å oppnå målet, mens Hamas fokuserer på den palestinske saken, og er en mye mer sammensatt og differensiert organisasjon som i tillegg til væpnet/militær virksomhet, også bedriver politisk og ikke minst sosial virksomhet.

Operasjonaliseringen av ”oppslutningen om Hamas” gjennom meningsmålinger vil også kunne være problematisk. Spørsmål kan stilles ved meningsmålingenes utførelse og resultater. Man kan diskutere hvordan målingene har blitt utført, hvorvidt utvalgene er representative for den palestinske befolkningen, hvordan spørsmålene har blitt formulert og stilt, hvordan og under hvilke forhold intervjuene har funnet sted, og så videre. Hadde jeg selv foretatt målingene så hadde jeg i større grad vært i stand til å kommentere disse aspektene. Det som derimot er situasjonen er at det jeg har å forholde meg til er undersøkelser som er foretatt av andre, og da blir jeg nødt til å stole på at de har blitt gjennomført på en akseptabel måte, samt at analysen av data har blitt gjennomført på en korrekt måte. Framgangsmåten og analyse-fremgang står beskrevet for de aller fleste målingene jeg kommer til å bruke, og de ser ut til å oppfylle statsvitenskapelige krav. I tillegg er Palestinian Center for Policy and Survey Research blant de mest renommerte meningsmålingsinstituttene i Midtøsten, noe som bidrar til å øke dataens reliabilitet.

Videre så er det problematisk at det ikke finnes tilgjengelig meningsmålinger fra tiden før 1993, noe som gjør meg avhengig av andre forfatters anslag av oppslutningen om Hamas. Det som finnes tilgjengelig er blant annet resultater fra valg til ikke-politiske institusjoner, som for eksempel universitetsstyrer, der Hamas tradisjonelt sett har gjort det bra i mange år. Samtidig så er Hamas en organisasjon som er kjent for å være

populær blant studenter, og da spørres det om oppslutningen på universitetene gjenspeiler oppslutningen hos hele den palestinske befolkningen.

Til slutt så må det også sies at meningsmålingene i seg selv kun gir en indikasjon på oppslutningen om Hamas; de er ingen fasitsvar. Allikevel så gir de en forholdsvis nøyaktig indikasjon (i de aller fleste tilfellene), og utgjør det beste hjelpemiddelet til å vise oppslutningen, og variasjonen i den, dette på grunn av mangel på valg (konkrete resultater) og at Hamas tidligere ikke deltok ved valg.

Videre vil min avhengighet av sekundære, kvalitative kilder kunne være problematisk i den forstand at jeg er avhengig av forfatternes oversettelser av viktige primærkilder eller primærlitteratur. Dette gjelder for eksempel partiprogrammet til *Change and Reform List*, Hamas-flyveblad og pamfletter og andre dokumenter som i utgangspunktet er skrevet på arabisk, et språk jeg ikke kan. For å kunne løse disse problemene så er kildetriangulering igjen aktuelt for dersom samme oversettelse foreligger hos flere og uavhengige forfattere, øker det oversettelsens reliabilitet.

Det jeg gjennom min oppgave håper å bidra med når det gjelder litteraturen som er skrevet om Hamas er å forsøke å lage et større og helhetlig bilde av en sammensatt organisasjon. Det har ikke blitt skrevet mye om Hamas på norsk, og mitt bidrag vil være et forsøk på å se en rød tråd gjennom organisasjonens handlinger og virksomhet, og se hvordan det har ført til høyere oppslutning om organisasjonen. Jeg vil i stor grad bruke eksisterende kunnskap og materiale, men vil se på det på en ny måte, og vil prøve å sette det sammen på en helhetlig måte som vil hjelpe meg med å svare på problemstillingen.

3.0 Teorikapittel

Jeg vil i min tredelte analyse undersøke hvorvidt fremgangen til Hamas skyldes riktige beslutninger som har blitt tatt fra ledelsens side, organisasjonens struktur som har gjort den populær blant forskjellige grupper, og/eller det faktum at situasjonen i de palestinske områdene var spesiell, og passet for Hamas. Denne sammensatte analysen gjør det vanskelig å finne én spesifikk teori som kan brukes som teoretisk rammeverk. Det jeg har valgt å gjøre er å benytte meg av to forskjellige, og til dels utfyllende, teorier som sammen skal kunne brukes under analysedelen.

3.1 Beslutningsteori

Når jeg skal se på beslutningene ledelsen i Hamas har fattet ved de såkalte korsveiene, og hvorvidt det har ført til økt oppslutning om organisasjonen, velger jeg å benytte meg av det som kalles beslutningsteori. Dette begrepet ble først brukt av Graham Allison i hans velkjente artikkel om Cuba-krisen som kom ut i 1969. I artikkelen tok Allison utgangspunkt i beslutningene administrasjonen til daværende president John F. Kennedy tok under Cuba-krisen i 1962. Allison illustrerer i artikkelen hvordan beslutningen om å iverksette en blokade av Cuba for å hindre sovjetiske skip i å ankomme landet kan forklares ut fra tre forskjellige modeller: den rasjonelle modellen, den organisatoriske modellen, og den byråkratiske modellen (Allison 1969:690).

Den rasjonelle modellen var ikke en ny modell som Allison kom opp med. I stedet bygger den på generell rasjonell beslutningsstrategi, som kan brukes i mange tilfeller. Den rasjonelle modellen forutsetter en enhetlig, rasjonell aktør med klare strategiske mål. Når man så blir stilt ovenfor et problem eller en situasjon der man må fatte en beslutning, så er det første man gjør i en sann situasjon nettopp det å identifisere eller kartlegge problemet eller situasjonen i størst mulig grad. Så klargjør man sine mål, og kartlegger alternativene man har. Man analyserer videre konsekvensene eller

kostnadene ved hvert av alternativene, og velger til slutt det alternativet som oppfyller eller underbygger målet i størst mulig grad med lavest mulige kostnader (Allison 1969:694). I min oppgave vil det si at når Hamas-ledelsen stod ovenfor de korsveiene jeg skal ta for meg i analysen, så kan man se på ledelsen, dersom man tar utgangspunkt i den rasjonelle modellen, som en enhetlig rasjonell aktør som måtte fatte en beslutning som i best mulig grad skulle produsere et resultat eller utfall som styrket eller oppfylte ledelsens mål.

Den organisatoriske modellen forutsetter en mer sammensatt aktør der man har forskjellige grupperinger innad i en regjering (eller, som i min oppgave, en organisasjon). Alle disse grupperingene har sine måter å håndtere problemer på, og de er ikke alltid sammenfallende. Når man da skal fatte en beslutning, så vil de forskjellige grupperingene innad i organisasjonen kunne utarbeide vidt forskjellige alternativer med forskjellige konsekvenser og utfall, og enkelte ganger kan det være uenighet om hvilket alternativ som er best (Allison 1969:698). Måten man kommer til enighet på når det gjelder hvilket alternativ som er best, er gjennom forhandlinger og kompromisser, der det til slutt blir enighet om hvilken del av organisasjonen er best skikket til å ta seg av problemet. I mitt tilfelle så kan dette overføres til Hamas ved å se på de tre fløyene innad i Hamas som ved enkelte tilfeller kan ha forskjellig syn på hvordan man skal håndtere et problem eller agere i en bestemt situasjon.

Den byråkratiske modellen har en del likhetstrekk med den organisatoriske modellen, og enkelte velger å bruke disse to modellene som én stor modell. Den byråkratiske modellen forutsetter også en svært sammensatt aktør, men her går også skillelinjene og uenigheten på individnivå. Forhandlinger kan gå på tvers av grupperinger, og flere aktører er med som ”spillere”. Man får dragkamper innad i organisasjonen, og kompromiss, koalisjon og konkurranse er stikkord for denne modellen. Det alternativet som til slutt blir valgt er ofte det alternativet som har flest tilhengere, eller det alternativet som blir støttet av de viktigste ”spillerne” (Allison 1969:707-708). I mitt tilfelle med Hamas så vil dette for eksempel forekomme når man har uenighet innad i organisasjonen som går på hvilken fløy man er tilknyttet, eller hvorvidt man befinner

seg i de palestinske områdene, eller i naboland. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

I tillegg opererer enkelte med en fjerde modell som ikke har direkte utgangspunkt i Allisons modeller. Den såkalte pluralistiske modellen hevder at det alternativet som blir valgt er det alternativet som de viktigste samfunnsgruppene ønsker. Regjeringen, som da skal ta avgjørelsen, er lydhør til forskjellige grupperinger i samfunnet, og ut fra deres betydning velger man det alternativet som har flest tilhengere (Mingst 2004:126-27). I mitt tilfelle vil det bety at Hamas-ledelsen har hørt på og tatt til seg innspill fra folket når man har måttet foreta beslutninger, og at stemningen blant folket kan ha spilt en vesentlig rolle da avgjørelsen ble tatt.

Selv om alle disse modellene i utgangspunktet har blitt brukt med en stats regjering som aktør, så ser jeg ingen problemer knyttet til det å bruke disse modellene på en organisasjon som Hamas. Utgangspunktet i analysen vil være situasjoner der ledelsen har måttet fatte beslutninger for å styrke sin og organisasjonens stilling, og disse beslutningene vil bli satt inn i denne konteksten med modellene som teoretisk rammeverk. Mitt siktemål med denne oppgaven er ikke i noe særlig grad å bidra med ny teoriutvikling. Jeg vil bruke eksisterende begreper og sammenhenger, men noe av det jeg har lyst til å bidra med er å vise at disse modellene også kan brukes på organisasjoner som Hamas. Jeg er mer opptatt av det Svein Andersen refererer til som teoretisk oppfinnsomhet, nemlig det å bruke etablert teori på ”nye” måter, og dermed øke den vitenskapelige interessen (Andersen 2005:70). Min begrunnelse for å velge å benytte meg av beslutningsteori ligger i det at jeg, i tillegg til å være interessert i å finne ut hvorfor og hvordan oppslutningen om Hamas har økt, som da er oppgavens fremste prioritet, også er interessert i å illustrere organisasjonsstrukturen til Hamas. Gjennom en diskusjon av beslutningsprosessene føler jeg at jeg ”slår to fluer i en smekk”: jeg viser hvordan beslutningsprosessen har vært (det interne), og ser så på effekten av beslutningen på oppslutningen om Hamas.

3.2 Organisasjonsteori

Organisasjonsteori er et, i og for seg, misvisende begrep. Termen gir inntrykk av at det kun finnes én organisasjonsteori, noe det selvfølgelig ikke gjør, siden det finnes flere organisasjonsteorier som tar for seg organisasjoners virksomhet. Organisasjonsteori tar for seg begreper som sosial struktur, arbeidsdeling, organisasjonskultur, strategi, og retter et spesielt henblikk på hvilken betydning omgivelsene har for en organisasjons virksomhet. I min oppgave ønsker jeg å benytte meg av organisasjonsteori spesielt i andre del av analysen, nemlig den delen som viser hvordan oppbyggingen av Hamas har bidratt til at organisasjonen har fått støtte fra forskjellige sosiale grupper.

Under følger definisjoner og forklaringer på en del begreper som vil bli brukt videre i oppgaven.

Et viktig begrep er sosial kultur. Det ”refererer til relasjoner mellom sosiale elementer som mennesker, posisjoner og de organisatoriske enheter de hører til” (Hatch 2001:185). Et sentralt begrep som er knyttet til en organisasjons sosiale struktur er differensiering: ”hvis noen tar ansvar for en del av en oppgave, mens andre tar seg av andre deler, kan mye oppnås som ellers ville være umulig” (Hatch 2001:186). Dette er grunntanken bak differensiering, nemlig at en arbeidsfordeling gjør at enkelte elementer blir fokuset til en del av organisasjonen, mens andre elementer er fokuset til andre organisasjonsmedlemmer.

Når det gjelder Hamas, så vil et annet begrep, nemlig funksjonsstruktur, være aktuelt. Begrepet innebærer en arbeidsdeling etter funksjon, det vil si at ”aktivitetene grupperes ut fra likhet i arbeidsfunksjoner” (Hatch 2001: 207). Denne typen inndeling finner vi uten tvil innad i Hamas, og den kan sies å være et resultat av organisatorisk tenkning. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Strategi er et annet viktig begrep. Det ”refererer til toppledelsens planlagte innsats for å påvirke organisasjonens resultater ved å styre relasjonene mellom organisasjonen og

dens omgivelser” (Hatch 2001:121). Sentralt i den delen av organisasjonsteori som omhandler strategi står begrepet strategisk samsvar. Enkelt forklart så betyr strategisk samsvar at en vellykket strategi er en strategi som ”skaper samsvar mellom det organisasjonen kan gjøre (dens kompetanse) og omgivelsenes behov og krav” (Hatch 2001:123). Her kan man tenke seg et komplekst samspill mellom en organisasjon og dens omgivelser for enkelte ganger kan det være vanskelig å avgjøre hvorvidt en strategi er laget for omgivelsene eller er et resultat av omgivelsene. Dette vil jeg også komme tilbake til senere i oppgaven.

Organisasjonsteori tar også for seg omgivelsene en organisasjon befinner seg i. Dette vil være sentralt i den tredje delen av analysen. ”Omgivelsene danner begrensninger og krever tilpasning dersom organisasjonen vil overleve” (Hatch 2001:81). Samtidig er enhver organisasjon usikker på hva omgivelsene krever: man kan aldri være 100 % sikker på omgivelsenes krav, men allikevel eksisterer det et avhengighetsforhold mellom organisasjonen og dens omgivelser. Dette stemmer, uten tvil, når det gjelder Hamas og dens omgivelser, ikke minst på grunn av Hamas som da anses for å være en grasrotbevegelse, der grasrota og omgivelsene har hatt enorm innvirkning på Hamas’ standpunkter.

Jeg vil også når det gjelder organisasjonsteori benytte meg av eksisterende begreper og sammenhenger, og også her er siktemålet en form for teoretisk oppfinnsomhet. Ved å benytte meg av organisasjonsteori, som for det meste har blitt brukt innenfor studiet av offentlig politikk og innen den økonomiske delen av statsvitenskap, ønsker jeg å vise at organisasjonsteori, og da spesielt de begrepene jeg har nevnt, også kan benyttes innenfor studiet av en organisasjon som Hamas, som da er mest kjent for sin terrorismevirksomhet.

4.0 Fra Det muslimske brorskap til Hamas

4.1 Det muslimske brorskap

Hvis man skal ta for seg dannelsen og historien til Hamas, så må man faktisk først ta for seg bevegelsen Hamas har sitt utspring fra, nemlig Det muslimske brorskap. Det muslimske brorskap (MB) ble dannet i 1928 i Egypt av Hassan al-Banna, en egyptisk lærer. Bevegelsen ble dannet som en respons til den britiske tilstedeværelsen i Egypt, og den generelle vestliggjøringen av det egyptiske samfunnet. Al-Banna og hans tilhengere mente at det fant sted et moralsk forfall i det egyptiske samfunnet, og de ønsket en retur til et islamsk livsmønster. Her skulle sharia (islamsk lov) stå i sentrum, og loven skulle danne utgangspunktet for alle sider ved livet. Samtidig ville en retur til islamsk livsførsel sørge for sosial rettferdighet og mindre fattigdom gjennom omfordeling, samt kamp mot korrupsjon og politisk frihet innenfor islamske lover (Tamimi 2007:3-4).

I løpet av 1930-tallet mangedoblet bevegelsen sin medlems- og tilhengerskare. Man utvidet virksomheten sin til andre muslimske land, og fikk spesielt støtte fra fattige muslimer i mange land grunnet dens fokus på og ønsker om landreformer og sosiale velferdsprogrammer. Samtidig tiltrakk bevegelsens nasjonalistiske og reformistiske retorikk mange studenter og fagforeningsmedlemmer (arbeidere).

Mot slutten av 1930-årene begynte Brorskapet å involvere seg i Palestina. Bevegelsen deltok aktivt i kampen mot britene, som på denne tiden hadde et mandatansvar i det som da var kjent som Palestina, og protesterte kraftig mot den jødiske immigrasjonen til Palestina. I 1945 ble den første offisielle grenen av Brorskapet dannet i Jerusalem (Mishal og Sela 2006:16). Dette sørget for økt oppslutning om bevegelsen, og i løpet av få år spredte bevegelsens budskap seg til mange palestinske byer. I 1948, etter at Israel hadde erklært sin selvstendighet, deltok styrker fra bevegelsen i den første krigen mellom Israel og dets arabiske nabostater. Israels seier i krigen gjorde at Gaza-

stripen havnet under egyptisk kontroll, mens Vestbredden havnet under jordansk kontroll, og ble i 1950 annektert av Jordan (Mishal og Sela 2006:17). Det gjorde at bevegelsen fikk forskjellige utgangspunkt for vekst og utvikling. I Gaza ble bevegelsen etter hvert undertrykt, og dens medlemmer ble forfulgt. Dette skyldtes mest situasjonen i moderlandet Egypt, der bevegelsen ble forbudt grunnet mistanker om at medlemmer av bevegelsen hadde tatt del i et attentatforsøk mot Egypts president Gamal Abdel Nasser. På Vestbredden fikk bevegelsen lov til å bedrive sitt sosiale og religiøse arbeid, og den ble ansett for å være en lojal opposisjon (Mishal og Sela 2006:16).

Seksdagerskrigen i 1967 førte til et nytt geopolitisk bilde i området. Gaza og Vestbredden ble okkupert av Israel, og okkupasjonsmakten tillot Det muslimske brorskap å operere fritt i de okkuperte områdene. Dette førte til en enorm vekst for bevegelsen. Denne veksten kommer klarest til uttrykk hvis man ser på antallet moskeer som ble bygget i det okkuperte Gaza: i perioden 1967-1987 ble antallet moskeer tredoblet. I tillegg til religiøst arbeid, ble moskeene brukt som utdanningslokaler, og bidro på denne måten til islamiseringen av samfunnet (Abu-Amr 1993:8).

Gjennom en form for massemobilisering økte medlemsmassen, og bevegelsen opplevde en enorm vekst på 1970-tallet. Bevegelsen fikk fortsatt lov til å operere fritt i de okkuperte områdene siden den ikke ble oppfattet som en trussel av israelske styresmakter, og bevegelsen fokus på religiøst og sosialt arbeid var i sterk motsetning til det politiske arbeidet og den militære (voldelige) virksomheten en annen og viktigere palestinsk organisasjon bedrev, nemlig Palestine Liberation Organization (PLO). PLO, som er en paraplyorganisasjon bestående av palestinske motstandsbevegelser, ble dannet i 1964, og ble av Israel sett på som den største og viktigste trusselen på palestinsk side. Under Fatahs (den største motstandsbevegelsen) ledelse fremstod PLO som en nasjonalistisk og sekulær organisasjon, mens Det muslimske brorskap, med sin fokus på islam, ble sett på som et alternativ til PLO, noe

som i israelske øyne ble sett på som en fordel siden det kunne føre til splittelse og uenighet på palestinsk side (Tamimi 2007:35-37).

En av Hamas' grunnleggere, og dets mangeårige (åndelige) leder, Ahmed Yassin, grunnla i 1976 *Det islamske senteret*. Dette var et senter, eller en institusjon, som lå sør for Gaza by, og omfattet mange forskjellige sosiale tilbud. I utgangspunktet skulle senteret bedrive sosial, medisinsk og utdanningsvirksomhet, men det fikk/overtok etter hvert ansvaret for å bygge blant annet moskeer, barnehager og klinikker/sykehus rundt om i de okkuperte palestinske områdene (Tamimi 2007:36-37). Denne omfattende og ikke minst kostbare virksomheten ble finansiert ved hjelp av den såkalte almisseordningen. Det å gi almisser (zakat) og bidra med penger til veldedighet er en av islams fem søyler, og alle troende muslimer oppfordres til å bidra med penger som skal brukes til å hjelpe de aller vanskeligst stilte i samfunnet (Tamimi 2007:38).

To år senere, i 1978, ble Det islamske universitet i Gaza grunnlagt. Dette var et resultat av en mangeårig trend i de okkuperte områdene der mange nyutdannede medlemmer og tilhengere av Det muslimske brorskap returnerte fra studier i utlandet, hovedsaklig Egypt, og ytret ønsker om å danne et islamsk universitet i Gaza slik at studenter skulle slippe og måtte dra til utlandet for å studere. Universitetet og *Det islamske senteret* hadde til dels samme ledelse siden flere av lederne ved Det islamske senteret også satt i universitetsstyret. Samarbeidet mellom institusjonene ble etter hvert svært omfattende, og sammen sørget de for at de som ønsket det kunne velge et islamsk grunnlag for oppfostring og utdanning, fra barnehage til universitet, samt en tilknytning til sosiale islamske institusjoner (Tamimi 2007:38-39).

4.2 Dannelsen av Hamas

Etter at Israel okkuperte Gaza og Vestbredden i 1967, opplevde man under de første årene av okkupasjonen en økonomisk vekst, spesielt i Gaza (Tamimi 2007:11)., men etter at en høyreorientert regjering overtok makten i Israel i 1977, ble oppturen snudd til en nedgang grunnet strenge restriksjoner. Samtidig gjorde pågående forhandlinger

mellom Egypt og Israel det i enda større grad klart for mange palestinere at de måtte klare seg selv i kampen for en selvstendig palestinsk stat. Situasjonen i de okkuperte palestinske områdene ble verre og verre utover på 1980-tallet, og i desember 1987 nådde misnøyen sitt klimaks da en trafikkulykke, der flere palestinere ble påkjørt av en israelsk militærbil, utløste det som i ettertid har blitt kjent som den første intifada (Abu-Amr 1993:10). Begrepet intifada kan oversettes med opprør, og omfattet mange forskjellige former for protester mot israelsk okkupasjon og undertrykkelse. Sivil ulydighet, boikott av israelske varer, massedemonstrasjoner, streiker og barrikader ble tatt i bruk som virkemidler for å vise sin misnøye med okkupasjonen (Tamimi 2007:53). Samtidig ønsket man fra palestinsk side et fokus fra omverdenen på den israelske okkupasjonen og den palestinske kampen for selvstendighet, og bildene av palestinske ungdommer som kaster steiner mot tungt bevæpnede israelske soldater gikk rundt hele verden.

På palestinsk side ble det tidlig uenighet om hvem som skulle ha det overordnede ansvaret for å styre og drive intifadaen. PLO, som på dette tidspunktet hadde sitt hovedkontor i Tunisia, ønsket å ha den overordnede koordineringsrollen, og tok ledelsen i *Det forente nasjonale lederskapet av opprøret* (Abu-Amr 1993:11). Situasjonen i de okkuperte palestinske områdene var dog, spesielt i begynnelsen av intifadaen, kaotisk og uoversiktlig, og det ble vanskelig for PLO å gi ordrer om hva som skulle gjøres, og ofte enda vanskeligere å utføre det som hadde blitt beordret fra ledelsens side. Det ble stilt krav fra mange palestinere om en ledelse som var til stede i de okkuperte områdene, og som hadde bedre oversikt over hva som foregikk. Det muslimske brorskapet, som i de senere år hadde blitt enda mer populært blant lidende palestinere ettersom den økonomiske situasjonen ble verre og verre, og det skapte et større behov for gratis tjenester og hjelp som bevegelsen kunne tilby blant annet via Det islamske senteret, ble oppfordret av mange palestinere til å ta del i opprøret. Til nå så hadde bevegelsen fokusert mest på religiøst og sosialt arbeid, men mange palestinere ønsket at bevegelsen også skulle ta del i den politiske og militære kampen mot israelsk okkupasjon. Mange mente at ettersom den palestinske kampen mot israelsk okkupasjon nå kom i en ny fase gjennom intifadaen, så var det også på tide at

brorskapet tok en ny og aktiv rolle i denne kampen. Under et møte i Gaza som ble holdt 09. desember 1987 ble Harakat Al-Muqawamah Al-Islamiyah (Den islamske motstandsbevegelsen), eller Hamas, dannet (Tamimi 2007:10).

4.3 Hamas – et historisk tilbakeblikk frem til 2006

Hamas som organisasjon skulle dermed delta i intifadaen ”på vegne av” MB, selv om forholdet mellom MB og Hamas var ambivalent i startfasen. Dette skyldtes frykt fra Brorskapets side for at deres sosiale og religiøse arbeid ville bli slått hardt ned på dersom israelske styresmakter fant ut at Hamas stammet fra eller var en del av MB. Man ønsket i så stor grad som mulig å holde forholdet mellom MB og Hamas skjult, og skille mellom det arbeidet Brorskapet gjorde, og det arbeidet Hamas kom til å gjøre (Abu-Amr 1993:11). Det var først en stund senere det ble klart for alle at Det muslimske brorskapet hadde blitt til Hamas, og at Hamas kom til å overta Brorskapets oppgaver, samt påta seg enkelte nye som en konsekvens av intifadaen. Et par dager etter den offisielle dannelsen, nærmere bestemt 14. desember 1987, kom Hamas med sin første offisielle uttalelse gjennom media, og dette markerer Hamas sin første offisielle handling, og tidspunktet organisasjonens eksistens ble kjent for palestinere og omverdenen (Tamimi 2007:11).

I sine første år som en ny og selvstendig organisasjon, fokuserte Hamas-ledelsen veldig mye på å holde intifadaen i gang. Man organiserte demonstrasjoner, boikotter, streiker, holdt folkemøter og appeller, og sørget for å spre så mye informasjon som mulig om intifadaens gang. Samtidig utkjempet man en stille kamp med nasjonalistene i det Fatah-dominerte PLO om hvem som skulle ha den overordnede ledelsen og ansvaret for å holde intifadaen i gang (Kristiansen 1999:20). Selv om store deler av ledelsen til PLO fortsatt befant seg utenfor de okkuperte palestinske områdene, i motsetning til ledelsen i Hamas som var innenfor, så var nettverket og organisasjonsstrukturen til PLO mye bedre utbygget, noe som gjorde at det var PLOs medlemmer som ofte hadde det siste ordet når det gjaldt viktige avgjørelser med hensyn til intifadaen. Dog markerte Hamas klart og tydelig sin tilstedeværelse ved

flere anledninger, selv om organisasjonen var klart mindre og svakere enn PLO. Det som er verdt å nevne her er at man allerede på dette tidspunktet så kimen til uenighet og spenning mellom Hamas og PLO, og uenigheten skulle ikke bli noe mindre i løpet av 1988, da Hamas offentliggjorde sitt charter eller program, mens PLO gjorde store endringer i sitt charter fra 1960-tallet (Abu-Amr 1993:12).

I andre halvdel av 1960-årene, da PLO som paraplyorganisasjon ble dannet, vedtok organisasjonen også sitt charter eller program med oppgaver, synspunkter, mål og midler. Her hevdet man blant annet at dannelsen av staten Israel var en ulovlig handling, at man ønsket et selvstendig Palestina som utgjorde hele det gamle Palestina (mandatområdet), og ikke bare det området man hadde fått tildelt i FNs resolusjon 181, og at den eneste måten man kunne oppnå dette målet på var gjennom væpnet kamp og motstand. Videre gikk man i charteret inn for en total utslettelse av sionismen (Israel), men understreket samtidig at jøder som hadde bodd i det gamle Palestina også ble oppfattet som palestinere, og at det ikke var dem man ønsket å bli kvitt (Persson 2001:121-122).

Tjue år senere var situasjonen og omstendighetene annerledes. PLO, som gjennom sin aktivitet hadde gjort palestinernes sak og kamp internasjonalt kjent, og som i tillegg hadde blitt anerkjent som palestinernes eneste legitime representant, ble i 1987 erklært for å være en terroristorganisasjon av den amerikanske kongressen, og denne erklæringen umuliggjorde enhver form for forhandlinger mellom PLO og Israel. PLO-ledelsen, men Yassir Arafat i spissen, så seg nødt til å gjøre noen endringer og komme med noen innrømmelser, og i november 1988 erklærte man opprettelsen av en palestinsk stat bestående av Gaza-stripen og Vestbredden. Denne proklamasjonen fikk ingen de facto-effekt, selv om over hundre stater anerkjente den nye palestinske staten. Den effekten den dog fikk, var at det ble ansett for å være en indirekte anerkjennelse av staten Israels rett til eksistens, noe Arafat bekreftet kort tid senere, og som gjorde at USA tok opp igjen den diplomatiske kontakten med PLO (Persson 2001:176).

Parallelt med denne utviklingen hos PLO, pågikk det en annerledes utvikling innad i Hamas. Organisasjonen begynte å få fotfeste, og i august 1988, kun et par måneder før endringene i PLOs charter, offentliggjorde Hamas sitt charter eller program (Abu-Amr 1993:12). Charteret kan i enkle ordlag beskrives som en islamsk eller islamistisk, altså mer religiøs, versjon eller utgave av PLOs charter. I charteret så påpeker man at Hamas har samme mål som PLO, nemlig opprettelsen av en selvstendig palestinsk stat bestående av hele det gamle Palestina (mandatområdet), og at væpnet kamp er middelet man skal og må bruke for å oppnå målet. Det som skiller Hamas sitt charter fra PLO-charteret, og som påpeker forskjellen mellom de to organisasjonene, er fokuset på religion (islam) i Hamas-charteret (Hamas-charteret, kapittel 11). Gjentatte ganger blir vers fra Koranen sitert i charteret, samtidig som mennene som skrev charteret også påpeker det spesielle ved Hamas, nemlig at organisasjonens fokus på religion (islam) er viktigere enn alt annet. Organisasjonens motto blir framstilt som: ”Allah er dens mål, Profeten er dens modell, Koranen utgjør konstitusjonen, Jihad er veien (å gå), å dø for Allah er det største man kan gjøre” (Hamas-charteret, kapittel 8 (min oversettelse). Det er nettopp dette mottoet som illustrerer forskjellene mellom en islamistisk organisasjon som Hamas og en nasjonalistisk og mer sekulær organisasjon som PLO.

Videre så hevdes det at den eneste løsningen på det palestinske problemet er jihad. Jihad er et meget omdiskutert begrep siden det har to forskjellige betydninger: Det kan oversettes med hellig krig, men det kan også bety en indre moralsk kamp som en muslim utkjemper for å bli en bedre muslim og et bedre menneske (www.caplex.no). I dette tilfellet er det nok den første betydningen som mennene bak charteret har hatt i tankene. I tillegg fokuseres det i charteret på at det fremtidige Palestina må og skal være en islamsk stat der sharialov dekker alle aspekter og danner utgangspunktet for livsførsel.

Denne forskjellige utviklingen hos Hamas og PLO illustrerer den forskjellige situasjonen de to organisasjonene befant seg i. Hamas, som en relativt ny aktør, kunne være langt mer radikal i sine uttalelser og dokumenter, mens PLO, som hadde vært en

del av spillet lenge, så seg nødt til å gjøre om på sine tidligere ufravikelige standpunkter for igjen å kunne delta i forhandlinger. Dette behovet eksisterte ikke hos Hamas, som kunne innta en langt mer ekstrem linje, og kunne regne med å få støtte fra palestinere som tidligere hadde støttet PLO, men som ikke var fornøyd med organisasjonens ”nye” moderate linje.

Det var i denne perioden, nærmere bestemt i begynnelsen av 1989, at Hamas for første gang for alvor kom i det israelske søkelyset. Kidnappinger og påfølgende drap av israelske soldater begått av Hamas-tilknyttede militante gjorde at Israel ”erklærte” krig ovenfor Hamas, og i mai kom den første israelske hevnaksjonen (Tamimi 2007:58). Da ble nærmere 1500 Hamas-medlemmer arrestert. Blant dem var Ahmed Yassin og resten av organisasjonens øverste ledelse, og dette skapte frykt for at organisasjonen ville falle sammen dersom det ikke ble foretatt noen konkrete grep. Et av disse, og trolig det viktigste, var at organisasjonens øverste ledelse eller ansvar ble flyttet ut fra de okkuperte palestinske områdene til nærliggende arabiske land (først Kuwait, så Jordan) slik at det nå ble de eksterne medlemmene av Hamas, som frem til da hadde hatt ansvaret for å samle inn økonomisk støtte og logistikk, samt ansvaret for å holde kontakt med diverse ”samarbeidspartnere”, nå også fikk det øverste politiske ansvaret og ledelsen (Tamimi 2007:59-60). På denne måten slapp man å frykte represalier fra Israel (og etter hvert PLO) i like stor grad som tidligere. Året etter, i desember 1990, ble 1700 personer med Hamas-tilknytning arrestert, men denne gangen ble det lettere for Hamas å takle arrestasjonene siden reorganiseringen hadde funnet sted.

Perioden rundt tiårskiftet var preget av ny spenning mellom Hamas og PLO. Denne gangen gjaldt ikke spenningen interne forhold, men donasjoner fra eksterne aktører og land. PLO, med Yassir Arafat i spissen, ble straffet for å ha støttet Saddam Hussain under Golfkrigen, og økonomisk støtte som tidligere hadde blitt gitt til PLO, ble nå i stedet gitt til Hamas. Dette sørget for at organisasjonen nå fikk muligheten til å utvide sitt sosiale og religiøse arbeid, samtidig som det også sørget for nye midler som muliggjorde en fortsettelse av intifadaen (Persson 2001:177; Abu-Amr 1993:17).

I 1991 ble Sheikh Yassin dømt til livsvarig fengsel for å ha vært innblandet i terroraksjoner, og etter nye kidnappinger og drap av israelske soldater, denne gangen utført av Hamas' nylig stiftede militære fløy, Izz al-Din al-Qassam-brigadene, ble nærmere 2000 palestinere, blant dem 415 Hamas-medlemmer, arrestert i desember 1992, og de 415 Hamas-medlemmene ble etter hvert deportert til ingenmannsland i Sør-Libanon. Her ble de deporterte mennene gjenstand for mediapublisitet, og her fikk deler av den interne ledelsen for første gang møte den eksterne ledelsen for å diskutere organisasjonens fremtid, visjoner, politikk og lignende. Man fikk også muligheten til å bedrive militær trening. Samtidig skapte deportasjonene et enormt press på Israel, mens de deporterte Hamas-medlemmene fikk sympati fra mange. Året etter fikk de aller fleste av de deporterte mennene lov til å returnere til sine hjem, og Hamas så ut til å komme styrket ut fra denne episoden (Tamimi 2007:66-70).

Mens Hamas fikk oppmerksomhet for sine deporterte medlemmer, fikk PLO oppmerksomhet for en langt mer positiv sak. I løpet av 1993 ble det kjent at PLO-representanter hadde deltatt i hemmelige forhandlinger med israelske representanter i Oslo. Under forhandlingene, der begge parter anerkjente hverandre som forhandlingspartnere, ble det inngått en avtale om videre forhandlinger og hva som skulle stå på dagsordenen da. Det ble også inngått en avtale om israelsk tilbaketrekking fra en del okkuperte områder, samt at det skulle opprettes en institusjon som fikk navnet Den palestinske selvstyremyndigheten, som (delvis) skulle ha den politiske kontrollen over enkelte palestinske områder. PLO måtte også komme med enkelte innrømmelser. Man anerkjente for første gang direkte staten Israels rett til eksistens, og PLO, som gjennom Den palestinske selvstyremyndigheten fikk den øverste myndigheten i de palestinske områdene man fikk kontroll over, vedtok at de ville prøve å nedkjempe alle motstandere av fredsprosessen.

Oslo-avtalen gjorde slutt på den langvarige intifadaen som hadde begynt å tære på alles krefter, og mange palestinere så for seg, eller i det minste håpet på, dannelsen av en palestinsk stat. Hamas, sammen med enkelte andre palestinske organisasjoner (Kurz og Tal 1997), vedtok å ikke anerkjenne Oslo-avtalen av diverse grunner. Man hevdet

at palestinere ble tvunget til å komme med langt flere innrømmelser enn israelerne som ikke kom med noen konkrete innrømmelser, og de hevdet at avtalen var partisk (Mishal og Sela 2006:72;101-102). Hamas-ledelsen vedtok å fortsette kampen mot okkupasjonsmakten, og samtidig undergrave fredsprosessen ved å fortsette den væpnede motstanden mot Israel. Grunnene til denne avgjørelsen vil jeg komme tilbake til i analysen.

Den palestinske selvstyremyndigheten, under PLOs ledelse, ble presset og tvunget til å slå hardt ned på palestinske organisasjoner som motarbeidet fredsprosessen, og dette gjaldt i sær Hamas. Som fremste talsmenn blant dem som var imot fredsprosessen ble Hamas-medlemmer undertrykt, forfulgt og arrestert. Enkelte ganger førte den økte aktiviteten mot Hamas til væpnede kamper mellom Hamas og Den palestinske selvstyremyndigheten (Kristiansen 1999:24). Hamas-ledelsen ønsket i det lengste å unngå konfrontasjoner med andre palestinske organisasjoner, og hevdet hele tiden at det var Israel og USA som tvang Selvstyremyndigheten til å slå ned på Hamas' virksomhet, og at Hamas, som straff for denne utviklingen, ville hevne seg på Israel. Dette førte til flere angrep på israelske mål, noe som igjen skapte press på Den palestinske selvstyremyndigheten.

I 1996 fant det sted regjeringsskifte i Israel. En høyreorientert regjering med Benjamin Netanyahu som statsminister kom til makten, og Netanyahu hadde gått til valg med slagordet "Fred med sikkerhet". Netanyahu la enda mer press på PLOs leder Arafat om å bekjempe terroristene (Hamas og de andre palestinske organisasjonene som prøvde å undergrave fredsprosessen) (Mishal og Sela 2006:77). Samtidig ble det første valget til den nyopprettede palestinske nasjonalforsamlingen holdt. Her stakk Fatah klart av med seieren, mens Arafat ble valgt til palestinernes president. Hamas boikottet valget, og dette er noe jeg vil komme tilbake til i drøftingsdelen (Mishal og Sela 2006:134-137).

1997 var på mange måter et av de meste begivenhetsrike årene i Hamas' historie. Organisasjonens militante fløy, al-Qassam-brigadene hadde vært særdeles aktive under 1996, og det hadde fått store konsekvenser for hele organisasjonen. Den palestinske

selvstyremyndigheten slo hardt ned på Hamas' virksomhet, mens organisasjonens ledelse i økende grad også begynte å få problemer i Jordan, der hovedkontoret til Det politiske byrået lå. 1997 skulle vise seg å bli et viktig år for organisasjonen i den forstand at det kom til å bli spennende å se hvordan man taklet alle disse utfordringene.

I september 1997 ble lederen for Hamas' politiske byrå, Khalid Mishal, utsatt for et attentatforsøk i Amman, Jordans hovedstad. Israelske Mossad-agenter stod bak attentatforsøket, men ble overmannet av Mishals livvakter og arrestert (Tamimi 2007:104). Da kong Hussein av Jordan fant ut om attentatet, kontaktet han Israels statsminister Netanyahu, og krevde en forklaring siden denne aksjonen var et brudd på fredsavtalen mellom Jordan og Israel. Som en passende "straff" for denne handlingen, anså kong Hussein det passende at Israel slapp fri Ahmed Yassin, mot at de fikk utlevert Mossad-agentene som ikke kom til å bli straffeforfulgt i Jordan, altså en form for fangeutveksling. Netanyahu gikk motvillig med på avtalen, og kort tid etter ble Yassin (til sin store overraskelse) sluppet fri. En av de første tingene Yassin gjorde etter å ha kommet ut fra fengselet, var å ta en omfattende rundreise i de arabiske landene. Han ble godt tatt imot alle steder, og denne rundreisen kan karakteriseres som en støttreise der Yassin besøkte disse landene, og håpet på en eller annen form for støtte eller bidrag til hans organisasjon, noe han fikk så godt som i alle landene han besøkte (Tamimi 2007:111-114). Frigjøringen av Yassin, og den påfølgende rundreisen, sørget for økt popularitet for Hamas.

I 1998 ble det igjen satt i gang forhandlinger mellom PLO og Israel siden Oslo-avtalen og den påfølgende fredsprosessen hadde stagnert fullstendig. Wye River-avtalen ble underskrevet av Arafat og Netanyahu, men atter en gang valgte Hamas å nekte å anerkjenne avtalen, siden man mente at avtalen var partisk, og at palestinerne fikk svært lite ut av forhandlingene (Tamimi 2007:119-120). Dette fikk store konsekvenser for Hamas' virksomhet i Jordan. Kong Hussein hadde selv vært med på forhandlingene, og ble skuffet og irritert på Hamas-ledelsen som nektet å godta

avtalen. Det hele endte med at Hamas-ledelsen ble kastet ut av Jordan i 1999 (Tamimi 2007: 125), og fikk etter hvert sitt nye hovedkontor i Damaskus i Syria.

Nye forhandlinger (Camp David 2) ble satt i gang i 2000, uten at de førte frem til konkrete resultater. I stedet ble det i løpet av 2000 utløst en ny intifada (Tamimi 2007:198). Den fikk navnet al-Aqsa-intifadaen, og mange hevder at den startet som følge av et omstridt besøk av Ariel Sharon, statsministerkandidat i Israel for Likud-partiet, på Tempelhøyden, som er muslimenes tredje helligste sted. Igjen begynte intifadaen med boikotter, streiker, protester og demonstrasjoner, men denne gangen var Hamas' væpnede fløy særdeles aktiv fra starten. Angrep, i sær selvmordsangrep, mot israelske mål kom ofte som et resultat eller respons på Israels angrep mot Hamas-medlemmer, og mange liv gikk tapt på begge sider. Den palestinske selvstyremyndigheten fikk streng beskjed fra Israel og USA om å slå hardt ned på Hamas, og dette førte til sporadiske kamper mellom Hamas' militante fløy og palestinske sikkerhetsstyrker.

Til tross for mange fredsforslag og forhandlinger, fortsatte intifadaen, kun avbrutt av til dels langvarige våpenhviler som Hamas respekterte. I 2004 blusset det dog opp igjen da først Sheikh Ahmed Yassin, og så hans etterfølger, Abd Al-Aziz Al-Rantisi, ble drept under israelske rakettangrep (Tamimi 2007: 206). Dette førte til mange hevnaksjoner fra Hamas' side. Året etter, i 2005, trakk Israel seg tilbake fra Gaza etter 38 år med okkupasjon. Mange hevdet at hovedgrunnen til denne tilbaketrekkingen var den omfattende militære aktiviteten til Hamas som gjorde det kostbart (på mange måter) for Israel å okkupere Gaza-stripen. Gjennom store deler av 2005 overholdt Hamas en ny våpenhvile, og da man ved lokalvalg (som ble holdt i begynnelsen av året) fikk gode resultater, ble det av ledelsen i Hamas bestemt at man også skulle ta del i valget til den palestinske nasjonalforsamlingen som skulle holdes senere på året, men som ble holdt først i januar 2006, der Hamas som kjent stakk av med en overraskende valgseier.

4.4 Organisasjonsstruktur

Hamas er en kompleks og sammensatt organisasjon, men enkelt inndelt så kan man si at organisasjonen består av tre fløyer: en sosial, en politisk og en militær fløy.

Den sosiale fløyen er den av fløyene som har tatt over mye av arven og virksomheten til Det muslimske brorskap. Den er en direkte etterkommer av MB siden den har overtatt og fortsatt det sosiale og religiøse arbeidet MB bedrev i de palestinske områdene før dannelsen av Hamas. Den sosiale fløyen styrer og driver utallige institusjoner. Den driver utallige moskeer som ofte har en skole tilknyttet til seg. I tillegg blir barnehager, barneskoler, videregående skoler og Det islamske universitetet i Gaza drevet av Hamas' sosiale fløy. Videre så har man organiserte fritidsaktiviteter som speiding og idrett drevet av organisasjonen (Irving Jensen 2002:75). Barnehjem blir også drevet av organisasjonens sosiale fløy, mens man også har suppekjøkken og andre konkrete tiltak som blir drevet for å kunne hjelpe lidende og fattige palestinere. Videre så driver Hamas også utallige sykehus og klinikker, hvor all behandling er gratis (eller svært rimelig), samtidig som man også har ordninger der Hamas har tatt på seg ansvaret for å hjelpe familier som har mistet familiemedlemmer i kampen mot okkupasjonsmakten. De får både økonomisk og annen type hjelp og støtte.

All denne virksomheten blir hovedsaklig finansiert gjennom fire kanaler: Den første er zakat-ordningen, den andre er store økonomiske bidrag fra velstående individer i den arabiske verden, den tredje er overføringer fra vennligsinnede land, mens den fjerde er via religiøse bistandsorganisasjoner som gir støtte til Hamas (Tamimi 2007; Abu-Amr 1993). Det er stor usikkerhet angående hvor stor andel av Hamas' budsjett går til den sosiale fløyen, men det er ikke urimelig å anta at rundt 80 % av midlene Hamas har til rådighet blir brukt til å holde det omfattende og nødvendige, og svært populære, sosiale velferdsmaskineriet i gang (Council on Foreign Relations 2007).

Det politiske byrå er Hamas' øverste politiske institusjon. Rett etter dannelsen av Hamas, bestod ledelsen av Ahmed Yassin og flere av hans nærmeste medarbeidere fra tiden i Det muslimske brorskap. Med massearrestasjonene i 1988 og 1989 bestemte Hamas' utøvende komité, som på arabisk kalles Tanfidhi, at ledelsen skulle plasseres utenfor de okkuperte palestinske områdene slik at man slapp å frykte at hele ledelsen ble arrestert. Musa Abu Marzuq, en av Yassins nærmeste medarbeidere, som i 1989 befant seg i USA, fikk ansvaret for å redde det som reddes kunne. Han fant ut at det beste ville være å opprette et eksternt lederskap (Tamimi 2007:60). Utviklingen med hensyn til Golfkrigen gjorde at Hamas måtte flytte sitt hovedkontor fra Kuwait til Jordans hovedstad Amman, som ble deres mangeårige tilholdssted.

Det politiske byrå ble offisielt dannet i 1992 (Tamimi 2007:75). Dette skjedde etter initiativ fra PLO, som ønsket å ha et møte med Hamas' øverste politiske organ. I og med at Ahmed Yassin nå var fengslet sammen med flere av de andre interne lederne, bestemte Abu Marzuq og medlemmene av den utøvende komiteen seg for å opprette et lederbyrå som gjenspeilet PLOs organisasjonsstruktur, med Abu Marzuq som dets første leder. Den offisielle dannelsen av et politisk organ med fast tilholdssted gjorde ting lettere for mange i Hamas, men også for dem som ønsket å ha kontakt med Hamas, i og med at man nå fikk et konkret kontor og adresse å forholde seg til. Organisasjonen hadde nå et lovlig kontor med fast adresse og offisielle og offentlig kjente ledere. Man utviklet kjapt mer ordinære politiske forbindelser med mange arabiske land, og fikk til og med lov til å ha offisielle kontorer i Khartoum og Teheran (Tamimi 2007:77-78).

Oslo-avtalen og den påfølgende fredsprosessen gjorde at Jordan etter hvert satte press på medlemmene av Byrådet som oppholdt seg og opererte fra Jordan, spesielt når det gjaldt deres uttalelser om situasjonen i de okkuperte palestinske områdene. I 1996 fikk Byrådet en ny leder. Khalid Mishal overtok lederansvaret etter Abu Marzuq.

Attentatforsøket mot Mishal det påfølgende året gjorde at man i ledelsen ble litt mer forsiktig. Sheikh Ahmed Yassins frigivelse gjorde at han nå i større grad ble kalt organisasjonens åndelige leder. Etter å ha tilbrakt sju år i fengsel, fikk han etter

frigivelsen se at det hadde funnet sted en kraftig reorganisering i hans organisasjon: nå lå den øverste politiske ledelsen og ansvaret hos de eksterne lederne av Hamas. Samtidig så han at den eksterne ledelsen var svært avhengig av medlemmene som befant seg innenfor de palestinskstyrte områdene, og i de okkuperte områdene siden det var disse medlemmene som utførte ordrene fra den øverste politiske ledelsen.

Hamas havnet i enda større unåde hos jordanske myndigheter i 1999, og måtte etter hvert flytte sitt hovedkontor fra Amman til Damaskus i Syria. Der har det forblitt siden, og Khalid Mishal opererer også i dag fra Damaskus. Det politiske byrået har ikke gjennomgått store endringer de siste årene. Det har ansvaret for Hamas' utenrikspolitiske forbindelser, finansiering og fordeling av penger, PR-virksomhet, interne anliggender og Hamas' militære virksomhet (Mishal og Sela 2006:161-162). Enkelte har sådd i tvil hvorvidt Byrået har full kontroll over Hamas' væpnede fløy, Izz al-Din al-Qassam-brigadene. Det har blitt hevdet at den væpnede fløyen opererer stort sett uavhengig, muligens for å skåne den politiske ledelsen for kritikk og gjengjeldelser fra Israels side for aksjoner den væpnede fløyen gjennomfører. Dog har medlemmer av Det politiske byrået ved flere anledninger påpekt at de har det øverste ansvaret for hele organisasjonen, inkludert den væpnede fløyen, og at bruken av voldelige midler er kun et av midlene den politiske ledelsen benytter seg av for å nå sitt mål. Våpenhvilene som Hamas-ledelsen har vedtatt, og som den væpnede fløyen har etterfulgt og overholdt, kan tyde på at Byrået i stor grad har kontroll over den militante fløyen.

I tillegg til Det politiske byrå, finnes det et annet politisk organ, som dog er langt mindre kjent for offentligheten. Det kalles Rådet, og består av et ukjent antall medlemmer, selv om det antas at Rådet består av 10-15 personer. Det regnes for å være Hamas' øverste religiøse autoritet, og skal bistå Byrået i vanskelige saker med sin ekspertise (Mishal og Sela 2006.161).

Izz al-Din al-Qassam-brigadene er navnet på Hamas' væpnede fløy. Fløyen, som offisielt ble dannet i 1992, bærer navnet etter en palestinsk leder som kjempet imot britene og de jødiske immigrantene på 1930-tallet (Tamimi 2007:63). Fløyens forløper, "De palestinske frihetskjemperne", ble dannet samtidig med Hamas, og enkelte hevder at Hamas' væpnede fløy, og hvordan fløyen skulle operere, hadde blitt planlagt i mange år, og lenge før Hamas ble dannet. En annen av fløyens forløpere, "Celle 101", ble dannet under intifadaens første år, og gjennomførte i 1989 flere spektakulære angrep på israelske mål som gjorde at Hamas havnet i sentrum for begivenhetene. al-Qassam-brigadene ble dog ikke offisielt dannet før i 1992, og dette var et resultat av at stadig flere unge palestinere nå var ettersøkt av israelske myndigheter for diverse handlinger, og at de nå ønsket å samle seg i en gruppe som gjorde det mulig for dem å i det minste tjene palestinernes sak ved å kjempe mot Israel siden de uansett ikke kunne returnere til sine normale liv siden de nå var ettersøkt (Tamimi 2007:57-63).

al-Qassam-brigadene gjennomførte sitt første selvmordsangrep i 1993, og fløyen har blitt mest kjent for denne typen angrep, som rettes mot både militære og sivile mål. Under ledelse av Yahya Ayyash, som gikk under kallenavnet "Ingeniøren" siden han selv lagde mange av bombene som ble brukt under angrepene, prøvde fløyen etter instruksjoner fra den øverste ledelsen i Hamas å undergrave Oslo-avtalen og fredsprosessen gjennom utallige angrep, noe som gjorde at Den palestinske selvstyremyndigheten måtte slå hardt ned på Hamas. Da Ayyash ble drept i 1996, utløste det en rekke av hevnaksjoner fra fløyens side, noe som resulterte i enorm oppmerksomhet og publisitet (Tamimi 2007:86).

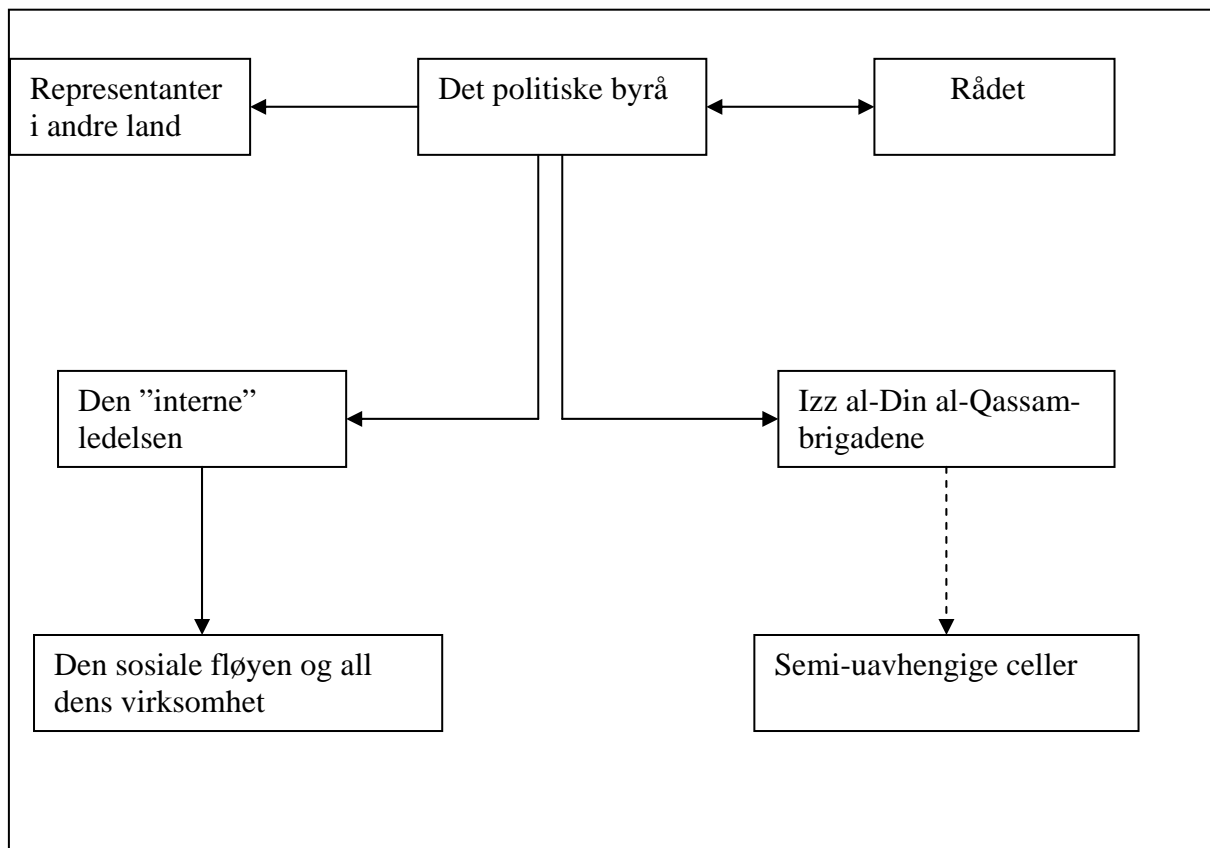
Fløyen fortsatte å være aktiv med jevnlig mellomrom under resten av 1990-tallet, og da den andre intifadaen eksploderte mot slutten av år 2000, resulterte det i enda mer omfattende og tydelig deltagelse i intifadaen fra fløyens side. Til tross for perioder med våpenhvile som fløyen respekterte, ble al-Qassam-brigadene under den andre intifadaen enda mer kjent for sine svært omdiskuterte selvmordsangrep, ikke minst på grunn av det faktum at man nå også begynte å bruke kvinnelige selvmordsbombere.

Fløyens medlemmer ble et sentralt mål for Israel, og israelske myndigheter gjorde det de kunne for å ta av dage fløyens ledere. Da Sheikh Yassin og hans etterfølger Al-Rantisi ble drept i begynnelsen av 2004, resulterte det i en stor bølge med hevnaksjoner, noe som igjen resulterte i kraftige gjengjeldelsesaksjoner fra Israels side.

De aller fleste av medlemmene av Hamas' væpnede fløy forblir ukjente for omverdenen. Foran kameraene så opptrer de med masker som skjuler ansiktet, og det er ofte først etter at et av medlemmene har blitt drept at hans eller hennes identitet blir kjent. Etter den israelske tilbaketrekkingen fra Gaza, som Hamas feiret som en seier, offentliggjorde man for første gang navnene på flere av fløyens ledere, med Mohammed Deif som øverste leder (Council on Foreign Relations 2007). Ellers så opererer Brigadene som mange andre terrororganisasjoner med små, uavhengige celler som utfører oppgaver bestemt av personer som sitter høyere i hierarkiet, og som til dels samordner og koordinerer arbeidet til cellene eller gruppene. Enkelte grupperinger er også kjent for å operere til dels på egenhånd ved enkelte tilfeller. Denne uavhengigheten mellom gruppene gjør det vanskelig å avsløre og ødelegge fløyens organisatoriske struktur, og gjør det lett for Brigadene å omgruppere hvis det skulle være nødvendig.

Det påstås at Iran står bak mye av finansieringen, og at landet, sammen med Syria, også står bak mye av den militære treningen medlemmene av fløyen får (Levitt 2006:172). Enkelte påstår også at Iran har belønnet fløyen for vellykkede operasjoner, og at Iran her opererer med noe som kan ligne på et provisjonsbasert belønningssystem (Levitt 2006:172-73).

På bakgrunn av denne informasjonen kan det være hensiktsmessig å lage en figur som beskriver organisasjonsstrukturen og makthierarkiet i Hamas. En sann figur vil også være nyttig i drøftingen når blant annet beslutningstaking innad i Hamas skal diskuteres, samt forholdet mellom ledelsen i de okkuperte områdene, og den øverste ledelsen i Det politiske byrå.

Figur 4.1. Oversikt over fløyene i Hamas. Se også Mishal og Sela 2006, Appendiks One

5.0 Beslutningstaking

Valgseieren til Hamas i januar 2006 kom overraskende på svært mange. Man hadde regnet med, og en rekke meningsmålinger² viste, at Hamas' politiske parti, Change and Reform List, kom til å gjøre det relativt bra ved valget, spesielt etter at det ble klart at Hamas hadde gjort det bra ved lokalvalgene i 2005. Svært få hadde håpet eller trodd på at Hamas kom til å stikke av med seieren. Valgforskere og politiske analytikere satt forundret verden over, og kunne ikke forstå hvordan utfallet av valget kunne bli sånn som det hadde blitt. Man tok til å se på Hamas som organisasjon, og hvordan aspekter eller trekk ved organisasjonen bidro til valgseieren. Samtidig kunne man ikke unngå å ta for seg omgivelsene Hamas opererte i da man skulle analysere valgutfallet. En av de konklusjonene som gikk igjen var at ledelsen i Hamas hadde taklet flere store utfordringer på en bra måte, og at man ved disse korsveiene, som jeg velger å kalle dem, hadde fattet beslutninger som viste seg å styrke organisasjonen, både på kort og lang sikt. Det er nettopp dette denne første delen av drøftingen skal ta for seg.

5.1 Dannelsen av Hamas

Selve dannelsen av Hamas kan sees på som en prosess der den fremtidige ledelsens beslutning om å danne Hamas kan sees gjennom et teoretisk rammeverk der flere av modellene innen beslutningsteori (først og fremst den rasjonelle modellen) står i sentrum.

Forut for dannelsen av Hamas fokuserte den palestinske grenen av Det muslimske brorskap (MB) på religiøst og sosialt arbeid. Gjennom omfattende veldedighetsarbeid gjorde bevegelsen seg populær hos mange fattige palestinere som var avhengige av bevegelsens tilbud og hjelp. På det politiske og militære planet var det første og fremst Fatah og venstreorienterte palestinske frigjøringsorganisasjoner som var aktive i

---

² Se for eksempel <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p18e1.html#upcoming5>

kampen mot okkupasjonsmakten. Det at Brorskapet begrenset sitt arbeid til fredelig, sosial virksomhet var nettopp det som gjorde at bevegelsen fikk lov til å operere fritt i de palestinske områdene som ble okkupert av Israel i 1967. Ettersom årene gikk, kom det krav fra mange av bevegelsens tilhengere (og motstandere) om at Brorskapet måtte ta del i den politiske, og ikke minst militære, kampen mot Israel. Også innad i bevegelsen var det mange som ønsket en mer aktiv linje mot okkupasjonen, men bevegelsens leder, Ahmed Yassin, argumenterte i begynnelsen av 1980-årene at tiden ikke var inne for å gå over til andre former for virksomhet, men enkelte utålmodige, militante islamister så seg lei av ventingen med å ta del i den militære kampen mot okkupasjonsmakten, og ut av denne misnøyen ble Islamsk Jihad dannet tidlig på 1980-tallet. Organisasjonens stifter og første (og mangeårige) leder, Fathi Shiqaqi, hadde tidligere vært medlem av MB, men ble i 1977 kastet ut fra bevegelsen for sin åpne kritikk mot Brorskapets mangel på deltagelse i den væpnede motstanden mot Israel (Tamimi 2007:43). Islamsk Jihad gjennomførte flere aksjoner mot israelske mål i første halvdel av 1980-tallet, og samtidig vokste utålmodigheten hos unge, radikale medlemmer av MB som mente at det nå var på tide at Brorskapet tok del i den militære kampen mot Israel, en kamp de selv sterkt ønsket å delta i (Tamimi 2007:48). Dermed sto ledelsen, med Ahmed Yassin i spissen, foran en stor utfordring med tanke på hva de skulle gjøre.

Ledelsens mål var klare. Man ønsket å fortsette det religiøse og sosiale arbeidet man hadde drevet med i alle år, samtidig som man ønsket å styrke bevegelsens stilling hos det palestinske folket. Helt konkret så kan man si at Brorskapet hadde tre alternativer når det gjaldt den videre utviklingen av bevegelsen:

- 1) Fortsette arbeidet gjennom MB uten å gå inn på nye virksomhetsområder
- 2) Danne en helt ny organisasjon som skulle ta del i den væpnede motstanden mot Israel
- 3) Danne en fløy eller gren av MB som skulle ta del i den væpnede motstanden på vegne av MB.

Det første alternativet ville innebære en fortsettelse av det arbeidet man hadde gjort i mange år, og som man kunne svært godt. Det ville innebære en fortsettelse av støtten man fikk fra palestinere som var avhengige av bevegelsens hjelp, dog uten å i særlig stor grad tiltrekke seg støtte fra palestinere som ikke var avhengige av bevegelsen. Et fokus på ”kun” en fortsettelse av det sosiale og religiøse arbeidet ville også føre til en del ulemper og negative konsekvenser. Innad i MB fryktet mange at støtten til Islamsk Jihad ville fortsette å vokse, og det på bekostning av Brorskapet, siden mange palestinere nå så på Islamsk Jihad som den av de islamske organisasjonene som tok del i den væpnede kampen mot okkupasjonsmakten, utkjempet en hellig krig mot Israel, og ofret seg på vegne av den palestinske saken, mens Brorskapet holdt seg til sitt fredelige arbeid som ikke bidro til å få en slutt på okkupasjonen.

Det andre alternativet ville innebære en dannelsen av en ny, politisk og militant organisasjon, som skulle foreta militære aksjoner mot okkupasjonsmakten. Fordelen med dette alternativet ville være at det ville vise at Brorskapet hadde viljen til å ta del i den væpnede motstanden, samtidig som dannelsen av en uavhengig organisasjon ville sørge for at Brorskapets religiøse og sosiale arbeid ble ”holdt utenfor”, og dermed ikke stod i direkte fare for å bli rammet av israelske hevnaksjoner. Ulempen ville være at det muligens kom til å bli vanskelig å bekrefte at Brorskapet stod bak denne nye organisasjonen, noe som igjen ville ha mye å si for oppslutningen om Brorskapet.

Det tredje alternativet, nemlig dannelsen av en ny fløy innenfor MB som skulle ta del i den væpnede motstanden mot Israel på vegne av MB, var det alternativet som hadde flest fordeler. Det ville vise at Brorskapet var i stand til å handle, og ta del i den væpnede kampen. Samtidig ville det sikre at bevegelsen ikke mistet flere tilhengere til Islamsk Jihad, og det ville også sørge for at det ble tydelig at Brorskapet (og da etter hvert Hamas) ønsket å være et alternativ til Fatah (og PLO) på alle plan. Den fremste ulempen ved dette alternativet var at deltagelse i den væpnede kampen mot okkupasjonsmakten ville kunne gå utover det religiøse og sosiale arbeidet til bevegelsen, men dette var en risk man var villig til å ta.

Så da den første intifadaen (overraskende) brøt ut i desember 1987, var dette, i følge Yassin og hans nærmeste medarbeidere, det perfekte tidspunktet for å forvandle eller gjøre om Det muslimske brorskap til Hamas, en organisasjon som ville fortsette arbeidet Brorskapet hadde gjort, men som også ville påta seg oppgaver innenfor andre områder, som for eksempel politisk og væpnet motstand mot Israel. Tamimi hevder også at denne forvandlingen hadde vært planlagt i flere år, men at det var intifadaens utbrudd som gjorde at man bestemte seg for at det var det rette tidspunktet å gjøre det på (Tamimi 2007:52). I utgangspunktet valgte man en blanding av det andre og det tredje alternativet, selv om forholdet mellom MB og Hamas var litt diffust i begynnelsen: i utgangspunktet ble Hamas dannet som en uavhengig organisasjon i frykt for gjengjeldelsesaksjoner fra israelsk side mot MBs virksomhet, men i løpet av intifadaens første år, da det allerede hadde blitt klart at Hamas begynte å bli en populær organisasjon blant palestinere, innrømmet ledelsen at Hamas var Brorskapets arvtager eller etterfølger. Dermed ble den gamle virksomheten til Brorskapet inkorporert i den nye organisasjonen.

Avgjørelsen om å danne Hamas viser at ledelsen i Brorskapet valgte det alternativet som ga flest fordeler, og færrest ulemper. Man sørget for at det religiøse og sosiale arbeidet fortsatt skulle stå i sentrum, samtidig som man nå også begynte å fokusere på andre oppgaver og områder. En deltakelse i den politiske og væpnede motstanden mot okkupasjonen sørget for at organisasjonen nå kunne få tilbake de tilhengerne man hadde mistet til Islamsk Jihad som frem til dannelsen av Hamas hadde vært den ledende aktøren på islamistisk side i den væpnede motstanden. Dermed fikk den nye organisasjonen et større og bredere støttegrunnlag, noe som definitivt skulle vise seg å være viktig senere. Man kan også si at ledelsen i MB fikk et ekstra påskudd til å ta den avgjørelsen man tok gjennom folkets krav. Brorskapet var en bevegelse for folket, og lyttet til folkets krav og behov. Når man så fikk erfare at et stort antall av deres tilhengere ønsket at bevegelsen skulle påta seg nye oppgaver, skapte dette et ekstra insentiv for å ta den beslutningen man tok siden man visste at det ville bli godt tatt imot av bevegelsens tilhengere. Her kan man se spor av en beslutningsprosess som er i tråd med den pluralistiske modellen.

5.2 Motstand mot Oslo-avtalen

Med opprettelsen av Hamas tok organisasjonen nå del i intifadaen. Man deltok i alle slags politiske protester mot okkupasjonen, og etter hvert påtok Hamas seg ansvaret for mer voldelige aksjoner. Til tross for massearrestasjoner og deportasjoner av Hamas-medlemmer, klarte organisasjonen å opprettholde sin status, og vokste seg større og sterkere. I 1993 ble det klart at Hamas stod foran sin største utfordring siden dannelsen. Da ble det nemlig kjent at representanter for PLO og Israel hadde forhandlet i det skjulte i Oslo, og det ble i september 1993 undertegnet en avtale mellom partene som i ettertid har blitt kjent som Oslo-avtalen. Blant de viktigste punktene i avtalen var at det skulle opprettes en delvis autonom palestinsk styresmakt med navnet Den palestinske selvstyremyndigheten, som skulle ha det overordnede sikkerhetsansvaret i enkelte palestinske områder som nå skulle komme under Selvstyremyndighetens kontroll (Tamimi 2007:191). Samtidig anerkjente partene hverandre direkte for første gang, noe som da var en direkte anerkjennelse av Israels rett til eksistens.

Når avtalens innhold ble kjent for den palestinske offentligheten, skapte det glede hos svært mange, men uro og misnøye hos andre. For mange palestinere var dette et første skritt mot opprettelsen av en palestinsk stat. For andre, deriblant Hamas, var dette et stort svik fra PLOs side som nå hadde akseptert okkupasjonsmakten rett til eksistens, og som, ifølge mange, hadde kommet med mange pinlige innrømmelser som ga opp palestinernes rettigheter på en rekke områder. Oslo-avtalen og den påfølgende opprettelsen av Den palestinske selvstyremyndigheten gjorde offisielt slutt på intifadaen, mens Hamas, som var "et barn" av intifadaen, nå ble stilt foran en utfordring, der ledelsen hadde fire konkrete alternativer å forholde seg til med hensyn til organisasjonens fremtid i lys av Oslo-avtalen og fredsprosessen:

- 1) Akseptere Oslo-avtalen og ta del i den påfølgende fredsprosessen
- 2) Akseptere avtalen delvis

- 3) Boikotte avtalen, men ikke gjøre noe for å undergrave fredsprosessen
- 4) Boikotte avtalen, og undergrave fredsprosessen

Debatten omkring synet på Oslo-avtalen markerer den første seriøse uenigheten internt i Hamas mellom ledelsen i de okkuperte områdene ("interne") og Hamas' eksterne ledelse (i Jordan). Etter massearrestasjonene og den påfølgende krisen i 1989 ble den øverste politiske ledelsen flyttet ut fra de okkuperte områdene, og Det politiske byrået ble Hamas' ledende politiske organ. Mens den interne ledelsen for det meste bestod av eldre, tidligere MB-medlemmer som hadde blitt med i MB (og etter hvert Hamas) gjennom bekjentskap, lovord fra andre Hamas-medlemmer og god innsats i det religiøse og/eller sosiale arbeidet, besto den eksterne ledelsen (Det politiske byrået) for det meste av yngre, mer radikale og militante teknokrater (Mishal og Sela 2006:152;160-161). I tillegg var det en forskjell med hensyn til organisasjonsstruktur der den interne ledelsen ofte hadde en nettverksbasert, horisontal struktur, mens den eksterne ledelsen i større grad praktiserte en hierarkisk struktur.

Da nyheten om Oslo-avtalen ble kjent, førte det som sagt til uro og delvis uenighet innad i Hamas. Det ble uenighet om hvordan man skulle forholde seg til den nye virkeligheten, og man så for seg mange alternative veier Hamas kunne gå. Enkelte, spesielt medlemmene i de okkuperte områdene, gikk inn for en delvis aksept av Oslo-avtalen, noe som ville sikre Hamas en deltagelse i den påfølgende dannelsen av Den palestinske selvstyremyndigheten (Mishal og Sela 2006:47). Dette alternativet hadde også flere ankepunkter. Hamas, som av mange medlemmer og tilhengere ble sett på som et resultat av intifadaen, hadde i sitt nå fem år gamle charter stadfestet at man ikke aksepterte staten Israels rett til eksistens, og at man ville utkjempe en hellig krig under islams banner mot Israel. Man hadde også vedtatt at man kun ville akseptere en palestinsk stat bestående av hele det gamle britiske mandatområdet som utgjorde Palestina, og at man ikke ville nøye seg med en palestinsk stat bestående av "kun" Gaza-stripen og Vestbredden. En fravikelse fra disse kravene ville bli sett på som et svik av de palestinerne som støttet Hamas. Videre så ville en deltagelse i fredsprosessen og i Den palestinske selvstyremyndigheten bli sett på som en

anerkjennelse av Oslo-avtalen, en avtale som krevde full stans i all militær virksomhet, med andre ord et krav Hamas ikke ville og ikke ønsket å innfri. Dermed var det usannsynlig at Hamas plutselig skulle anerkjenne Israel, slutte seg til fredsforhandlinger, og akseptere et "mini-Palestina".

Samtidig var ledelsen i Hamas klar over at fredsprosessen var svært populær blant et stort flertall av palestinerne (Mishal og Sela 2006:129). Intifadaen hadde tært på manges krefter, og mange så i Oslo-avtalen kimen til dannelsen av en selvstendig palestinsk stat. En full konfrontasjon med Selvstyremyndigheten ville dermed ikke føre til en økt oppslutning om Hamas, snarere tvert imot. I tillegg var dette en kamp Hamas ikke kunne vinne siden det Fatah-dominerte PLO var klart sterkest både militært og politisk. Det var også selvfølgelig utenkelig at Hamas ville vinne et oppgjør med Israel, men ledelsen var av den oppfatning at en fortsettelse av angrep mot israelske mål ville markere Hamas' fortsatte tilstedeværelse, samtidig som man gjennom aksjonene viste at Hamas ikke aksepterte fredsprosessen. Ledelsen satset også på at et omfattende Hamas-maskineri ville kjøre en PR-kampanje som pekte på avtalens partiskhet til fordel for Israel, samtidig som man prøvde å fremstille Hamas som den virkelige bæreren av den palestinske ånden, i motsetning til PLO som hadde sviktet det folket de var ment å representere.

Med Shaul Mishals og Avraham Selas ord kan man si at Hamas valgte sameksistens med Den palestinske selvstyremyndigheten, og en kontrollert konfrontasjon med Israel (Mishal og Sela 2006). Den mer radikale (og offisielle) eksterne ledelsen fikk igjennom sin vilje, og Hamas besluttet å boikotte Oslo-avtalen. Samtidig oppmuntret man individer til å delta i det offentlige maskineriet som ble dannet i form av Den palestinske selvstyremyndigheten, men kun som private personer, ikke som medlemmer av Hamas siden det ville gi legitimitet til dannelsen. Man valgte også å bruke tid, penger og krefter på å "avsløre" avtalens virkelige innhold, og peke på dens ulemper for det palestinske folket (Mishal og Sela 2006:81). Hamas-ledelsen var dog hele tiden forsiktig med å kritisere Selvstyremyndigheten siden de visste at Hamas var den underlegen, og at for mange provokasjoner ville føre til full konfrontasjon.

Mot Israel så valgte man en lang mer voldelig linje. I perioden etter at Oslo-avtalen ble underskrevet (september 1993) intensiverte Hamas sin væpnede fløy, al-Qassam-brigadene, sine militære aksjoner, noe som resulterte i et enormt press på Selvstyremyndigheten siden det var den som hadde det øverste sikkerhetsmessige ansvaret i de områdene som nå var under dens kontroll. Israel ønsket at man skulle slå hardt ned på Hamas, noe som ble gjort ved enkelte tilfeller. Likevel så vedtok Den palestinske selvstyremyndigheten og Hamas i 1995 en avtale om at Hamas ikke ville utføre noen militære operasjoner fra områder som lå under Selvstyremyndighetens kontroll, noe Hamas i stor grad respekterte (Mishal og Sela 2006:73).

Med sine mål i bakhodet kan man her slå fast at ledelsen i Hamas til slutt bestemte seg for en finurlig blanding av alternativ tre og alternativ fire. Man boikottet avtalen og fredsprosessen, men valgte en linje av sameksistens med Selvstyremyndigheten, samtidig som man ovenfor Israel, gjennom en fortsettelse av volden, viste at Hamas ikke var en del av fredsprosessen. Hvorvidt dette resulterte i høyere oppslutning om Hamas er vanskelig å si. Det er lite data som er tilgjengelig for perioden før 1993, men enkelte hevder at opp i mot en tredjedel av den palestinske befolkningen støttet Hamas ved inngangen til 1990-tallet (Abu-Amr 1993:15). Meningsmålinger fra 1993 viser dog at kun 10-15% av palestinerne ville ha stemt på Hamas dersom det på det tidspunktet hadde blitt holdt valg, og at et flertall av palestinerne var for å avslutte intifadaen. Meningsmålingene viser også Fatahs dominerende stilling blant palestinere: i flere av målingene er oppslutningen om Fatah på nærmere 50 %.³ Så kan man spørre seg hvorvidt denne beslutningen var et resultat av strategisk (og pragmatisk) tenkning, eller om beslutningen ble tatt med et ideologisk utgangspunkt, altså med bakgrunn i charteret til Hamas. Hamas var på denne tiden fortsatt en ung aktør på den politiske scenen, og dersom man nå ga etter for press, og gikk vekk fra sitt charter, ville det bli oppfattet som et svik mot de palestinerne som støttet Hamas grunnet organisasjonens harde og ufravikelige linje. Dette kunne igjen føre til høyere oppslutning om Islamsk Jihad, som uansett kom til å boikotte avtalen, og som tidligere

---

³ Se <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/94/poll3a.html#results>

nevnt var selve opprettelsen av Hamas delvis et resultat av at Brorskapet ønsket å stoppe tilhengerstrømmen til Islamsk Jihad. Til tross for intern uenighet, som jeg vil komme til under, så valgte man å boikotte Oslo-avtalen, og undergrave den ved å fortsette med væpnede aksjoner mot israelske mål. Gjennom valget av ståsted (boikott), måtte Hamas sørge for å undergrave fredsprosessen for Hamas' politiske linje var avhengig av at prosessen kollapset, ikke minst fordi det ville vise den palestinske befolkningen at Hamas hadde hatt rett når det gjaldt avtalen. Dermed ble det også strategisk samsvar mellom Hamas' beslutning om å boikotte Oslo-avtalen, og senere prøve å undergrave den.

Beslutningen om å boikotte Oslo-avtalen ble tatt til tross for at enkelte Hamas-medlemmer, spesielt blant dem som befant seg i de okkuperte områdene, var for en delvis aksept av avtalen. Forhandlingene og debatten innad i Hamas forut for beslutningen kan sies å være i tråd med den byråkratiske modellen for beslutningstaking. Her var det konkret uenighet mellom Hamas-medlemmer i de okkuperte områdene, og ledelsen som befant seg i Amman, men til slutt var det den eksterne ledelsen som fikk igjennom sitt ståsted. Dette kan skyldes både det faktum at deres standpunkt var støttet av flest medlemmer, eller at den eksterne ledelsen rett og slett var maktmessig sterkest i og med at det var den som i stor grad styrte organisasjonen. I tillegg var den interne ledelsen svekket siden flere av dens fremste medlemmer, inkludert Ahmed Yassin, satt fengslet i israelske fengsler. Dermed hadde den eksterne ledelsen et overtak, og fikk sin vilje. Dette kan indikere at Hamas ikke nødvendigvis alltid handler som en rasjonell aktør, og at beslutningene som taes også kan være et resultat av intern dragkamp. I forhold til beslutningen om Oslo-avtalen så ser ikke den ut til å ha resultert i noe større oppslutning om Hamas. Meningsmålinger fra 1994 og 1995 viser at oppslutningen holdt seg på rundt 15 %, noe som indikerer at det valgte alternativet i det minste ikke sørget for færre Hamas-tilhengere⁴. Man kan ha mistet enkelte tilhengere som følge av sin harde linje, men man kan også ha fått noen blant de mer radikale palestinerne som var misfornøyde med PLOs innrømmelser

---

⁴ Se for eksempel <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/94/poll8.html#polaff> og <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/95/poll16b.html#polaff>

i forhandlingene. Dog så viser meningsmålinger fra slutten av 1995 og begynnelsen av 1996 en markant nedgang i oppslutningen om Hamas blant palestinere, nemlig en oppslutning på 7-8 %.⁵ Samtidig så øket antallet usikre velgere kraftig, noe som kan tyde på usikkerhet omkring Hamas' harde linje. Den lave oppslutningen rundt inngangen til 1996 blir også viktig for mitt neste punkt, nemlig Hamas' beslutning om å ikke delta ved valget til den palestinske nasjonalforsamlingen i 1996.

5.3 Boikott av valget i 1996

En av de mest positive punktene i Oslo-avtalen sett med palestinske øyne var det faktum at det ble bestemt at det skulle avholdes valg til en nyopprettet palestinsk nasjonalforsamling. Da det i løpet av 1995 ble klart at valget skulle holdes i begynnelsen av 1996, måtte ledelsen i Hamas atter en gang fatte en viktig beslutning, denne gangen med hensyn til Hamas' deltagelse i valget.

Mishal og Sela hevder at ledende Hamas-medlemmer, både i de okkuperte områdene og i andre land, ble presentert fire alternativer som de skulle evaluere, og komme med en innstilling om hvilken av alternativene de syntes var det beste, for å hjelpe ledelsen med å ta en beslutning. De fire alternativene var:

- 1) Delta i valget
- 2) Delta i valget under et annet navn
- 3) Boikotte valget og prøve å få folk til å boikotte det også
- 4) Boikotte valget, forstyrre valgkampen og prøve å delegitimisere valget (Mishal og Sela 2006:124).

Videre så ble de forespurte medlemmene presentert fordeler og ulemper ved hvert av alternativene.

---

⁵ Se <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/95/poll21b.html#polaff> og <http://www.jmcc.org/publicpoll/results/1995/no10.htm#results>

For det første alternativet ble det sagt at deltagelse i valget ville føre til at Hamas endelig fikk sin støtte bekreftet, noe som ville vise PLO og Israel at Hamas var en populær organisasjon. En annen fordel var at det ville sørge for at Hamas ikke ble politisk isolert. Dette var noe flere Hamas-medlemmer fryktet, siden det kunne sette i fare andre deler av Hamas' virksomhet, først og fremst det sosiale arbeidet. Dette alternativet hadde også flere ulemper, først og fremst det faktum at politisk deltagelse og væpnet motstand ikke lot seg kombinere. Videre så ble det sagt at deltagelse ville gi valget og dermed Oslo-avtalen legitimitet, noe Hamas hadde kjempet mot i de årene som hadde gått etter signeringen av avtalen. Det ble også sagt at et dårlig valg ville vise motstanderen (Fatah og dermed PLO) at Hamas ikke var en så populær organisasjon som mange trodde, noe som igjen ville føre til problemer for Hamas (Mishal og Sela 2006:124-125).

Det andre alternativet hadde også flere fordeler, men også noen ulemper. Blant fordelene ble det hevdet at deltagelse, uansett under hvilket navn, sørget for at Hamas ikke ble politisk isolert, samtidig som man kunne vise sine politiske motstandere at de måtte regne med Hamas i den politiske prosessen. Dog så hevdet man på den andre siden at dersom man tok del i valget under et annet navn, så kunne det føre til færre stemmer enn dersom man stilte under Hamas. Samtidig ble det hevdet at en deltagelse ville kunne forvirre den palestinske befolkningen med hensyn til Hamas' ståsted i forhold til Oslo-avtalen.

For det tredje alternativet ble det sagt at fordelen med å boikotte ville være at Hamas fortsatte å vise sin misnøye med Oslo-avtalen og fredsprosessen, og ikke ga den legitimitet. Samtidig fryktet man politisk isolasjon og enda mer undertrykkelse fra Selvstyremyndighetens side dersom man aktivt prøvde å få folk til ikke å stemme.

Det fjerde alternativet hadde mange av de samme fordelene som det tredje alternativet, men ulempene var flere og mer kostbare. En aktiv innsats for å undergrave valget, det vil si med voldelige midler, ville med stor sikkerhet føre til en konfrontasjon med den Fatah-dominerte Selvstyremyndigheten, noe ledelsen i Hamas på det sterkeste ønsket å

unngå. Samtidig ville en eventuell høy valgdeltagelse igjen vise at Hamas ikke var så populær som man trodde siden folket da ved å stemme viste at de ikke var enige i Hamas' boikott av valget.

Videre så ble de forespurte medlemmene presentert organisasjonens hovedmål i fremtiden, nemlig det å sørge for høyest mulig oppslutning om Hamas, en fortsettelse av jihad, og en kamp for å motsette seg undertrykkelsen av palestinske rettigheter.

I den påfølgende debatten innad i Hamas ble det fort klart at alternativ fire var så godt som uaktuelt. Valget kom til å bli holdt, enten Hamas boikottet det eller ikke, og uansett valgdeltagelse, så ville boikott med vold fra Hamas' side ikke tjene organisasjonen. Dette alternativet ble utelukket også fordi man visste at en aktiv boikott ville føre til et oppgjør med Fatah, som nå var støttet av en stor del av den palestinske befolkningen, Israel, og omverdenen, og som ville innebære en fullstendig isolasjon av Hamas.

Igjen ble det en debatt internt i organisasjonen mellom de interne og den eksterne ledelsen. Trykket mot Hamas-medlemmer i de okkuperte områdene hadde blitt større etter Oslo-avtalens signering, mens den eksterne ledelsen hadde vokst seg sterkere i løpet av den samme perioden. De interne, spesielt de som befant seg i Gaza, var mye mer samarbeidsvillige og ønsket til dels deltagelse i valget, først og fremst fordi de fryktet at en boikott med vold ville gå hardt utover det fredelige religiøse og sosiale arbeidet organisasjonen drev. I tillegg visste de interne på Gaza-stripen at Hamas var en populær organisasjon, og at de ville få en relativt høy valgoppslutning. Likevel var den øverste politiske ledelsen i Amman imot valgdeltagelse, noe som gjorde at Hamas til slutt bestemte seg for å boikotte valget. Denne avgjørelsen ble tatt mot slutten av 1995.

Offisielt så uttalte Hamas at de boikottet valget fordi deltagelse i valget ville gi legitimitet til Oslo-avtalen, en avtale Hamas nektet å anerkjenne. Videre så hevdet man at valget uansett ikke kom til å bli fritt og demokratisk siden det fant sted under

okkupasjon, at det kom til å finne sted valgjuks, og at Hamas ikke ønsket å være en del av dette. Hamas valgte dog å ikke undergrave eller ødelegge valgprosessen. Ledelsen oppfordret sine tilhengere til å stemme på Hamas-vennlige kandidater, i tillegg til at man oppfordret enkelte kandidater (islamister) til å stille til valg som uavhengige kandidater. Alt dette ble gjort i tråd med den generelle stemningen blant palestinerne, der et stort flertall av befolkningen var positivt innstilt til valget og ønsket å avgi sine stemmer. Hamas ønsket ikke å miste troverdighet, og fant ut at det å prøve å ødelegge valget ved hjelp av voldelige midler ikke ville tjene organisasjonen. Dette gjenspeiler igjen tenkning som er i tråd med den pluralistiske modellen for beslutningstaking.

Man kan også hevde at det fantes andre grunner til at Hamas-ledelsen valgte å boikotte valget. Meningsmålinger fra andre halvdel av 1995 viste at støtten til Hamas hadde blitt halvert, og lå i denne perioden på rundt 10 %.⁶ Dette var et resultat av Den palestinske selvstyremyndighetens politikk som gikk ut på å svekke Hamas ved å blant annet stadig vekk arrestere ledende Hamas-medlemmer, samt ved å stenge Hamas-vennlige avisredaksjoner. Dette resulterte, som sagt, i lavere oppslutning om Hamas, og dersom organisasjonen stilte til valg og fikk for eksempel ”kun” 10-15% av stemmene, så ville det bli sett på som en skuffelse siden meningsmålinger fra tidligere år (forut for Oslo-avtalen) hadde vist en Hamas-oppslutning på rundt 30 %. Et dårlig resultat for Hamas ville innebære en fordel for Fatah, som dermed kunne hevde at oppslutningen om islamistene var lav. Ved å holde seg unna valget, og dermed holde den lave oppslutningen ”skjult”, kunne Hamas fortsette å hevde at organisasjonen var svært populær hos den palestinske befolkningen. Dette er bare et av mange eksempler der ledelsen i Hamas offisielt har begrunnet en avgjørelse med helt andre grunner enn de som lå til grunn da avgjørelsen ble tatt. Dette viser pragmatisme og kjennskap til politiske realiteter og det politiske spillet. Avgjørelsen om å boikotte valget bidro nok ikke til å øke oppslutningen om Hamas siden den fortsatte å dale i 1996⁷ før man igjen opplevde en oppsving i 1997⁸. Det avgjørelsen definitivt bidro til var at man i offentlighetens øyne beholdt et bilde av en organisasjon som ikke ga etter for noen,

---

⁶ <http://www.jmcc.org/publicpoll/results/1995/no10.htm#results>

⁷ <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/96/poll22d.html#polaff>

⁸ <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/97/poll30a.html#polaff>

som stod på sine krav og mål, og som kunne hevde at de hadde en større tilhengerskare enn de egentlig hadde, en bløff som ville ha blitt avslørt dersom Hamas hadde valgt å delta i valget.

Den omfattende beslutningsprosessen som til slutt endte med avgjørelsen om at Hamas skulle boikotte valget dog uten å ødelegge for selve valget, viser at prosessen var i tråd med flere av modellene innen beslutningsteori. Avgjørelsen som til slutt ble tatt kan sies å være rasjonell siden den var i tråd med charteret til Hamas samt tidligere standpunkter som for eksempel når det gjelder Oslo-avtalen. Den kan og sies å ha vært rasjonell siden ledelsen visste at Hamas kom til å gjøre et ”dårlig” valg, og da var det taktisk sett bedre å ikke ta del i valget. Prosessen var også preget av forhandlinger internt i Hamas, noe som er i tråd med den byråkratiske modellen, der den sterkeste ”fraksjonen”, det vil si den eksterne ledelsen, fikk igjennom sitt standpunkt. Til slutt kan det også sies at beslutningen om en fredelig boikott av valget kan sees på som et resultat av at ledelsen i Hamas hadde tatt til seg at et stort flertall av den palestinske befolkningen ønsket at valget skulle gjennomføres, og da hadde ikke organisasjonen mye å hente i henhold til oppslutning på å boikotte valget og prøve å ødelegge for det. Dette kan sies å være i tråd med den pluralistiske modellen, og viser at beslutningsprosesser i Hamas, som i alle andre organisasjoner, kan beskrives ved hjelp av ikke bare en, men gjerne flere av modellene innen beslutningsteori. Samtidig så viste beslutningsprosessen også at organisasjonen internt fungerte på en ”demokratisk” måte der konsultasjoner og kompromiss stod i sentrum. De forespurte medlemmene fikk lov til å ytre sin mening angående hvilket av alternativene organisasjonen burde velge, og selv om det valgte alternativet ikke var enkeltmedlemmenes prioriterte alternativ, så var det viktig for ledelsen at Hamas fremstod som en samlet organisasjon, det vil si at alle støttet det alternativet som ble valgt.

5.4 Deltagelse i valget i 2006

Fatah vant valget i 1996, og stadfestet dermed sin posisjon som palestinerne fremste politiske talerør. De neste årene ble allikevel preget av få og små, om noen, fremskritt i

fredsprosessen, ikke minst som en følge av maktovertakelsen til en høyreorientert og PLO-skeptiske regjering i Israel. Flere forhandlingsrunder ble holdt, men uten konkrete resultater. Da den andre intifadaen blusset opp mot slutten av 2000, kom dette som en følge av stor palestinsk misnøye med okkupasjonen og de dårlige økonomiske forholdene. Hamas, som nå var en veletablert sosial, politisk og militær aktør, tok fort ledelsen i intifadaen, og organisasjonens væpnede fløy, al-Qassam-brigadene, stod bak utallige geriljaaksjoner og selvmordsangrep mot israelske mål. Flere meningsmålinger fra denne perioden viser at et stort flertall av den palestinske befolkningen var for en fortsettelse av intifadaen, og fortsatte angrep på israelske mål⁹.

Da Israels daværende statsminister, Ariel Sharon, i desember 2003 annonserte en unilateral tilbaketrekking fra Gaza-stripen, et landområde Israel hadde okkupert siden 1967, hevdet Hamas-medlemmer, men også mange andre palestinere, at det var et resultat av den militære aktiviteten til Hamas (Tamimi 2007:205). Da israelske rakettangrep i mars 2004 drepte Hamas' åndelige leder og stifter, Ahmed Yassin, og hans etterfølger, Abd Al-Aziz Al-Rantisi, ble drept måneden etter, resulterte dette i en bølge av hevnaksjoner fra Hamas' side de neste månedene. Denne hektiske perioden ble avløst av en rolig periode, da Hamas i store deler av 2005 overholdt en våpenhvile. Parallelt med denne utviklingen på den militære fronten, pågikk det en annen utvikling på den politiske fronten. Etter valget av Mahmoud Abbas til palestinernes nye president i begynnelsen av 2005, bestemte Den palestinske selvstyremyndigheten at det også skulle avholdes både lokalvalg og valg til ny nasjonalforsamling i løpet av året. Igjen stod ledelsen i Hamas foran en utfordring, og igjen gjaldt det eventuell deltagelse i valg (Tamimi 2007:210).

Akkurat som forut for valget i 1996, kunne ledelsen i Hamas velge mellom å boikotte valget, enten aktivt eller passivt, eller delta i valget, enten under navnet Hamas eller et annet navn. Forutsetningene før valget i 2006 var dog ganske annerledes. Valget i 1996 fant sted som en følge av Oslo-avtalen, og palestinere flest hadde på det tidspunktet fortsatt tillit eller håp til fredsprosessen. Ti år senere var situasjonen

---

⁹ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2001/p2a.html>

annerledes. Utallige forhandlinger hadde i de senere år vært mislykket, og intifadaen gikk sin gang. Samtidig viste utallige meningsmålinger at tilliten til Fatah og den nyvalgte presidenten var klart svekket, mens den islamistiske blokken, med Hamas i spissen, var på fremmarsj. Sett i forhold til det så visste ledelsen i Hamas at organisasjonen, mye takket være innsatsen under intifadaen, nå sto langt sterkere enn man gjorde foran valget i 1996, og at man var tjent med en deltagelse i valget for å bli oppfattet av både Fatah og omverdenen som en reell og betydelig politisk aktør. Man valgte å danne et parti som fikk navnet Change and Reform List, men som alle visste egentlig var partiet til Hamas. Det var dette partiet som sørget for et flertall av setene til Hamas i den palestinske nasjonalforsamlingen.

Det som er interessant å få med seg her er begrunnelsen ledelsen i Hamas brukte for å begrunne og legitimisere sin deltagelse i valget. Forut for valget i 1996 hevdet man at en deltagelse i valget ga uønsket legitimitet til Oslo-avtalen, noe man altså ikke ønsket å gi (Tamimi 2007:211). Nå hevdet man derimot at Oslo-avtalen og den påfølgende fredsprosessen var lagt død av både palestinere og israelere, og at det dermed ikke var noe problem for Hamas å delta i valget. Samtidig hevdet man at Hamas aldri hadde vært prinsipielt imot å delta i valg; det var snarere omstendighetene som gjorde at man ikke ønsket å delta ved valget i 1996. Til slutt så hevdet man også at det nå var på tide at Hamas for alvor tok del i den politiske prosessen, og viste for omverdenen at det ikke var mulig å forhandle om en løsning på den langvarige konflikten uten at en så betydelig aktør som Hamas var med på forhandlingene.

Det er ikke urimelig å anta at beslutningen om å delta i valget delvis ble fattet på grunn av det faktum at man visste at Hamas hadde en langt høyere oppslutning blant folket enn det man hadde hatt ti år tidligere. Ved lokalvalgene mot slutten av 2004 og i begynnelsen av 2005 gjorde Hamas det svært bra, noe som forsterket alternativet om å delta (Tamimi 2007:210). I tillegg hadde Hamas-tilknyttede foreninger gjort det bra ved ikke-politiske valg i mange år, det vil si ved valg til forskjellige styrever som for eksempel universitetsstyrever, fagforeninger og frivillige organisasjoner. Dermed visste man at Hamas kom til å gjøre det bra ved valget, men de færreste trodde at Hamas

kom til å gjøre det så bra som de gjorde. Beslutningen om å delta i valget ble tatt som følge av pragmatisme i ledelsen og realpolitiske kalkulasjoner. Å henvise til charteret var ikke lenger like viktig som det hadde vært da man boikottet valget i 1996; det ideologiske standpunktet kom litt i bakgrunnen, nå var det politisk makt som var førsteprioritet. Selve beslutningen om å delta i valget viste også en moderasjon hos Hamas som mange oppfattet positivt. Det viste at Hamas nå ønsket å være en del av, og ga legitimitet til den politiske prosessen. Beslutningen i seg selv kan ha sørget for økt oppslutning om Hamas i den forstand at de som hadde vært tilhengere av Hamas, men ikke hadde hatt muligheten til å stemme på organisasjonen før siden Hamas ikke hadde stilt ved nasjonale valg, endelig fikk muligheten til å gi sin stemme til Hamas. Man skal heller ikke se bort fra at en del Fatah-tilhengere som hadde sett seg lei av den politikken Fatah førte stemte på Hamas siden de nå visste at Hamas utgjorde et reelt alternativ til Fatah. Den rasjonelle beslutningen om å delta i valget kan ha, og trolig har, ført til økt oppslutning om Hamas.

6.0 Organisasjonsstruktur, virksomhet og popularitet

I tillegg til at Hamas-ledelsens beslutninger kan ha bidratt til å øke oppslutningen om Hamas, i det minste på lang sikt, så finnes det ingen tvil om at den sammensatte organisasjonsstrukturen og funksjonsstrukturen også har sørget for å gi Hamas flere tilhengere. Selvfølgelig er mye av det de forskjellige fløyene gjør et resultat av den politiske ledelsens beslutninger, men jeg føler at det er på sin plass å fokusere på deler av denne virksomheten for å vise hvordan det har bidratt til økt oppslutning om Hamas. Med en solid bakgrunn i Det muslimske brorskapets religiøse og sosiale arbeid har organisasjonens omfattende veldedighetsarbeid sørget for utallige flere medlemmer og tilhengere. Organisasjonens politiske linje har også, ikke minst som en følge av PLOs tidlige moderasjon, sørget for en større tilhengerskare, samtidig som man ikke skal se bort fra bidraget til Hamas' væpnede fløy, al-Qassam-brigadene, som gjennom sin omfattende militære aktivitet har gitt organisasjonen flere tilhengere, spesielt blant de mer radikale og militante palestinerne. Til slutt kan også en faktor som organisasjonens fokus på islam bidratt til større oppslutning om Hamas hos en stadig mer islamisert palestinsk befolkning.

6.1 Den sosiale fløyens ”bidrag”

Det muslimske brorskapets virksomhet i de okkuperte palestinske områdene skapte en grobunn som Hamas kunne bygge videre på. Gjennom en omfattende filantropisk virksomhet som var dedikert til veldedighet, kunne MB gjennom diverse institusjoner som Det islamske senteret bedrive sitt sosiale arbeid, og hjelpe tusenvis av palestinere i nød. Det at man fikk lov til å operere fritt, altså uten restriksjoner fra Israel, muliggjorde en enorm vekst på 1970-tallet og i begynnelsen av 1980-årene.

Parallelt med veldedighetsarbeidet, satset Brorskapet også på religiøst arbeid, ikke minst i form av undervisning innen islam. Det sosiale og religiøse arbeidet blir også referert til som *dawa*, som kan oversettes med ”fredelig preken-arbeid” (Tamimi

2007:35). Det ble brukt store summer på å bygge nye moskeer, som ofte hadde en religiøs skole tilknyttet seg. Her underviste man barn og ungdom i alle aldre i islams sanne verdier, og om konflikten palestinerne hadde med Israel, en konflikt som da ofte fikk et religiøst preg. Gjennom et omfattende religiøst arbeid ønsket man å helbrede samfunnet ved hjelp av islam siden Brorskapet mente at samfunnet hadde opplevd et moralsk forfall, og at det også var en av grunnene til at Palestina ikke var selvstendig. Med den panarabiske nasjonalismens svekkelse som en følge av dårlig håndtering av Palestina-spørsmålet, opplevde islam og MB en ideologisk oppblomstring på 1970-tallet og utover, og det er i denne perioden flere av Hamas' ledende medlemmer stifter bekjentskap med Brorskapet, enten i de okkuperte palestinske områdene, eller i andre arabiske land som Jordan og Kuwait. Den sosiale fløyens virksomhet på 1970- og 80-tallet sørget altså for oppmerksomhet og fokus på Brorskapet, og tiltrakk seg dermed mange lovende palestinske individer som senere skulle innta lederstillinger i Hamas, med ansvar for å videreutvikle organisasjonen.

Som et resultat av krigen i 1948, det mange palestinere refererer til som "den store katastrofen", måtte hundretusenvise palestinere flykte fra sine hjem. Uten noen andre muligheter eller alternativer, så mange av disse flyktningene seg nødt til å slå seg ned i flyktningleire som ble opprettet av FN. De hadde store forhåpninger om at de snart skulle få lov til å vende tilbake til sine hjem, men slik gikk det ikke. I stedet har mange blitt boende i disse flyktningleirene, enten på Gaza-stripen eller Vestbredden, eller i nabolandene. Til tross for enorme bidrag fra FN, og en spesielt opprettet hjelpeorganisasjon, United Nations Relief and Works Agency (UNRWA), som skulle ta seg av og hjelpe de palestinske flyktningene i Midtøsten, har manglene i disse flyktningleirene vært enorme. Forholdene har variert avhengig av den politiske situasjonen mellom PLO og Israel. Under forhandlinger og "fredelige" forhold har Israel løst på tøylen når det gjelder tilgangen og muligheten for arbeid i Israel, som er eneste utvei for mange palestinere, mens man under fastlåste tidsperioder har praktisert en mye strengere og tøffere linje. Uansett så har hjelpen fra FN vært utilstrekkelig, og det er nettopp i disse flyktningleirene (for det meste i de okkuperte områdene) MB har gjort sin største innsats. Behovet for hjelp har vært enormt, og MB

(og etter hvert Hamas) har drevet medisinske klinikker, barnehager, skoler og andre institusjoner, og har i tillegg sørget for mat og annen type hjelp til de aller vanskeligst stilte. Dette har gjort organisasjonen svært populær blant fattige palestinere, og vitner om Hamas' bakgrunn som en bevegelse knyttet til grasrota. Det som har gjort denne virksomheten så populær og nødvendig, og har sørget for at det i mange år har vært trumfkortet til Hamas, er det faktum at det i de okkuperte palestinske områdene ikke har vært alternativer til Hamas' virksomhet og hjelp. Israel har ikke gått inn for å yte noen spesiell hjelp utenom det nødvendige, mens det Fatah-dominerte PLO, Hamas' fremste konkurrent, har vært opptatt med diplomatiske og politiske spørsmål, og ikke har hatt tid, penger eller anledning til å utvikle et omfattende veldedighetsnettverk. I stedet påtok Det muslimske brorskap seg dette ansvaret, og sørget for (gjennom zakat-ordningen og andre bidrag) å ha nok midler til å kunne drive denne omfattende virksomheten. Det kan diskuteres hvorvidt dette arbeidet er et resultat av pur altruisme, eller om det ligger mer politiske eller pragmatiske grunner bak det, men det er mye som tyder på at utgangspunktet var en ideologisk og religiøs overbevisning, og en kulturell, sosial og ikke minst religiøs plikt, om å hjelpe palestinske brødre i nød.

Her kan man si at sosial kultur står i sentrum. Gjennom omfattende arbeid i mange år har det oppstått en form for avhengighetsforhold mellom Hamas og palestinere som er avhengige av Hamas' hjelp og støtte for å kunne overleve. Utallige islamister, som ikke nødvendigvis er medlemmer av Hamas, gjør en veldedig innsats ved Hamas-styrte (eller Hamas-finansierte) institusjoner siden de ser på det som nærmest en religiøs plikt å hjelpe lidende med-palestinere. Dette skaper takknemlighet hos de palestinerne som er avhengige av disse tjenestene, og en omfattende og langvarig kontakt er også tillitskapende. Disse frivillige, og andre ansatte ved Hamas-institusjoner, har i mange år vist pågangsmot til tross for, til tider, svært vanskelige arbeidsforhold, og det har også resultert i en positiv oppfatning av Hamas. Samtidig har man jobbet på ærlig og redelig vis, noe som også har bidratt til positiv oppfatning av organisasjonen.

Gjennom differensiering, det vil si arbeidsdeling og klar arbeidsfordeling mellom fløyene, har palestinere som har vært avhengige av Hamas' hjelp (det sosiale arbeidet) gitt sin støtte til Hamas, selv om de muligens ikke alltid har vært enige i det den politiske eller den militære fløyen har foretatt seg. Satt på spissen så kan man si at det ikke nødvendigvis finnes mange likheter mellom en palestinsk lege som jobber på en Hamas-drevet klinikk, og et medlem av al-Qassam-brigadene, bortsett ifra at det begge er islamister. Gjennom den funksjonsstrukturen som eksisterer i Hamas, med et skille mellom fløyene, selv om de alle er en del av Hamas, så har man kunnet støtte en av fløyene, uten nødvendigvis å være enig med det de andre fløyene foretar seg. Samlet sett har dette ført til at Hamas har samlet støtte både hos tilhengere av den sosiale fløyen, men også palestinere som har vært enige i virksomheten de andre fløyene har bedrevet.

Til tross for omfattende satsning på andre områder (politisk og militær motstand mot okkupasjonen) har det omfattende veldedighetsarbeidet forblitt Hamas-budsjettets store melkeku, og det antydes at nærmere 90 % av organisasjonens budsjett går til den sosiale fløyen. Behovet for hjelp har ikke blitt noe mindre med årene, ikke minst som følge av kraftig befolkningsvekst, og bare for å vise hvor stort behovet har vært for hjelp, kan man ta for seg perioden 2000-2005, altså under den andre intifadaen og rett før valget i 2006. Det blir anslått at den palestinske økonomien mistet omtrent 150000 arbeidsplasser i Israel, eller som en følge av israelske restriksjoner. Samtidig var nærmere 30 % av den palestinske arbeidsstyrken uten jobb i 2005, og omtrent halvparten av palestinerne levde under fattigdomsgrensen (64 % på Gaza-stripen). UNRWA hevdet også at omtrent 80 % av familiene i flyktningleirene trengte mat og veldedighet (Mishal og Sela 2006:vii). Med et så akutt behov, og med Hamas som gir en utstrakt hånd, er det ikke rart at hjelpen Hamas har å komme med er kjærkommen, og at mange velger å "takke" Hamas for all hjelpen ved å gi sin stemme til organisasjonen.

6.2 Den politiske fløyens ”bidrag”

En av de direkte konsekvensene av forvandlingen fra Det muslimske brorskap til Hamas var at det ble dannet en politisk fløy som på lang sikt skulle utfordre PLOs ledende stilling. Den politiske fløyen ble ”institusjonalisert” gjennom dannelsen av Det politiske byrået i 1992, som i ettertid har utgjort Hamas’ øverste politiske ledelse.

Den politiske ledelsen i Hamas har i en årrekke prøvd å fremstille Hamas som et alternativ til Fatah, og det Fatah-dominerte PLO. Da Hamas-charteret kom ut i 1988, ble det ansett for å være en islamistisk versjon av PLOs charter som ble skrevet på 1960-tallet. Da PLO kun noen måneder senere endret sitt charter, og nå gikk inn for en langt mer moderat linje i forholdet til Israel, stod Hamas på sitt, og det er ikke unaturlig å tro at en god del palestinere som følte seg sviktet av PLO, nå begynte å betrakte Hamas som en organisasjon som representerte dem, og hadde samme mål og krav som dem. Det kan dermed tenkes at Hamas som et resultat av egen politikk (men også PLOs nye linje) fikk nye tilhengere.

Videre så er det sann at mye tyder på at Hamas’ beslutning om å boikotte Oslo-avtalen og den påfølgende fredsprosessen ikke ble tatt så godt imot av den palestinske befolkningen. Flere år med lidelse og nød som følge av den første intifadaen hadde slitt ut en allerede sliten palestinsk befolkning, og da ”hemmeligheten” om Oslo-forhandlingene ble kjent, øynet mange en slutt på lidelsen. Oslo-avtalen sørget for dannelsen av Den palestinske selvstyremyndigheten, og at det nå var palestinere som hadde det øverste sikkerhetsansvaret over palestinske områder, ble godt tatt imot av mange. Et stort flertall av palestinerne støttet den påfølgende fredsprosessen, og det faktum at Hamas ikke ønsket å ta del i den, kan ha bidratt til en lavere oppslutning om Hamas, noe flere meningsmålinger indikerer. Man må heller ikke glemme at denne perioden var preget av en omfattende innsats fra Den palestinske selvstyremyndighetens side som gikk ut på å svekke Hamas så mye som mulig, blant annet gjennom arrestasjoner av fremtredende medlemmer av Hamas og stenging av Hamas-vennlige avisredaksjoner (Tamimi 2007:194-195).

Hamas-ledelsens beslutning om å boikotte Oslo-avtalen, som ble tatt etter heftig diskusjon og debatt innad i organisasjonen, kan derimot ha hatt en positiv langsiktig effekt. Gjennom å stå på sine (og mange palestineres) krav viste ledelsen at Hamas, i motsetning til PLO, ikke ga etter for press, og da Oslo-avtalen et par år senere ble erklært død, noe Hamas hadde bidratt til gjennom sine utallige aksjoner, var ledelsen i Hamas kjapt ute med å påpeke at de hele tiden hadde hatt rett, og at grunnen til at de i utgangspunktet ikke hadde støttet fredsprosessen var fordi de visste at den før eller senere kom til å kollapse.

Ledelsen i Hamas har også hele tiden fremstått som en ledelse som har sine mål formulert i Hamas-charteret, og som gjør ”alt” for å nå dem. Dog har man utallige ganger vist pragmatisme (pakket inn i ideologiske termer), og vist seg fra en langt mer realpolitisk side. Flere ganger har man ovenfor Israel foreslått en såkalt hudna (våpenhvile) som kan vare i mange år dersom Israel, blant annet, trekker seg tilbake fra de områdene som ble okkupert i 1967 (Tamimi 2007:102; Mishal og Sela 2006:71). Enkelte vil si at dette er en form for innrømmelse og at det innebærer at man ikke lenger kjemper for et Palestina bestående av hele det gamle mandatområdet. Dette avfeier Hamas-ledelsen ved å si at det kun er snakk om en midlertidig våpenhvile (selv om den varer lenge, for eksempel 15 eller 20 år), og at det er opp til fremtidige generasjoner å bestemme hva som skal gjøres videre. Dette viser igjen ledelsens vilje til strategisk og pragmatisk tenkning, uten å vike (direkte) fra organisasjonens ideologiske og dogmatiske mål.

Den politiske ledelsen har også gjennom sin kontroll over den væpnede fløyen flere ganger påpekt at vold i seg selv ikke er et mål, men at det bare er et av midlene Hamas benytter seg av for å nå målet om et selvstendig Palestina (Mishal og Sela 2006:71). Dette indikerer at det finnes andre midler man er villig til å bruke, og at jihad (hellig krig) ikke nødvendigvis er det eneste middelet. Dette viser igjen tilpasningsdyktige tegn hos Hamas, og viser at ledelsen ikke følger charteret slavisk i alle spørsmål. Dog

har alle sånne pragmatiske uttalelser, utspill og beslutninger blitt pakket inn i ideologiske og religiøse termer slik at det ser ut som om man ikke fraviker charteret.

Den politiske ledelsen, som har håndtert interne disputer ved flere anledninger, har vist sine taktiske evner ved å stort sett hele tiden fremstå samlet, i motsetning til mange andre palestinske organisasjoner, inkludert Fatah, som til tider har fremstått splittet. Dette kan ha bidratt til å øke det positive inntrykket av Hamas for offentligheten.

Til slutt kan det også sies at den politiske ledelsen, sammen med de aller fleste i den sosiale fløyen, har blitt oppfattet som ærlig og ikke-korrupt. Dette er også i klar motsetning til ledelsen i PLO og mange av de ansatte i Den palestinske selvstyremyndigheten, som i mange år har blitt beskyldt for omfattende korrupsjon, og for å ha unndratt utallige millioner som ble gitt i støtte til den palestinske befolkningen. Meningsmålinger fra begynnelsen av 2000-tallet viste at nærmere 90 % av de spurte palestinerne trodde at korrupsjon fant sted innenfor Selvstyremyndigheten¹⁰. Hamas-ledelsens ærlighet og beskjedne livsførsel har med stor sannsynlighet bidratt til å øke organisasjonens popularitet, og har også resultert i flere Hamas-tilhengere og dermed velgere.

6.3 Den militære fløyens ”bidrag”

Omtrent helt siden dannelsen av Izz al-Din al-Qassam-brigadene i 1992 har Hamas' væpnede fløy vært ledende i kampen mot okkupasjonen. al-Qassam-brigadene var den politiske ledelsen fremste virkemiddel ovenfor Israel for å vise sin misnøye med Oslo-avtalen og den påfølgende fredsprosessen. Den væpnede fløyen ble kjent for sine vågale aksjoner, og det var først og fremst selvmordangrepene som skapte overskrifter. Av mange palestinere ble dette oppfattet som enorm offervilje for den palestinske saken, noe som igjen har styrket Hamas' stilling blant palestinerne.

---

¹⁰ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2001/p2a.html>

Under den andre intifadaen ble al-Qassam-brigadene en av de ledende, om ikke den ledende, palestinske motstandsgruppene. Brigadenes selvmordsbombere slo til mot både militære og sivile israelske mål, og dette resulterte i omfattende israelske hevnaksjoner mot Brigadenes ledere. Samtidig har Brigadene til tider blitt holdt i tøylene av den politiske ledelsen. Dette skjedde spesielt i 2003 og 2005 da Hamas erklærte og overholdt våpenhviler (Tamimi 2007:166-168). Meningsmålinger fra denne perioden viser at Brigadene har vært mest aktive i de periodene det har vært stor oppslutning om å fortsette intifadaen og de militære aksjonene¹¹. Våpenhvilen i 2005 ser ut til å ha blitt inngått på et strategisk tidspunkt (forut for valget) for å vise både for palestinere og omverdenen at den politiske ledelsen kontrollerte de militære styrkene, og at nå som valget nærmet seg så ønsket Hamas å fremstille seg selv som, først og fremst, en politisk aktør. Dette tyder igjen på strategisk samsvar mellom organisasjonens beslutninger, handlinger og omgivelsenes behov og krav. Man kan hevde at våpenhvilen i 2005 kom etter en svært aktiv og hektisk periode med mange aksjoner fra Brigadenes side. Disse aksjonene resulterte i massive gjengjeldelsesaksjoner fra Israels side, rettet spesielt mot Brigadenes ledere. Dermed kan man si at en våpenhvile var i organisasjonens interesse slik at man fikk muligheten til å regruppere. Samtidig var det på dette tidspunktet også i organisasjonens interesse å fremstå mer som en politisk enn en militær aktør grunnet det forestående valget, både for palestinere, men også for omverdenen. Meningsmålinger viser også at oppslutningen om Hamas fikk en oppsving i perioden etter at den andre intifadaen brøt ut. Noe av denne økende populariteten kan skyldes den omfattende aktiviteten til Hamas' væpnede fløy. Man skal heller ikke se bort fra at den israelske tilbaketrekkingen fra Gaza i 2005, som Hamas og dens væpnede fløy tok mye av æren for, kan ha bidratt til økt oppslutning om Hamas.

---

¹¹ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2001/p2a.html>

7.0 Omgivelsene og oppslutningen om Hamas

Uansett hva en organisasjon foretar seg, så får den respons fra sine omgivelser. Samtidig så ”påvirker [omgivelsene] organisasjoners resultater, danner begrensninger og krever tilpasning” (Hatch 2001:81). Dette gjelder også Hamas, som får innspill fra sine omgivelser, fatter beslutninger og gjør vedtak, iversetter bestemmelsene, og får respons fra omgivelsene, som igjen fører til nye beslutninger, og så videre. Ikke minst så er det sann at omgivelsene gir (uante) muligheter, og hendelser i omgivelsene som ikke er direkte knyttet opp mot organisasjonen kan få konsekvenser for en organisasjon som Hamas.

Hvis man skal se på valgseieren til Hamas i 2006, så er det nytteløst å gå for mange år tilbake i tid når man skal ta for seg hendelser og tendenser i omgivelsene som kan ha medvirket til å øke oppslutningen om Hamas. Jeg velger å sette grensa ved de mislykkede forhandlingene i Camp David i 2000. Forhandlingene fant sted sommeren 2000. USAs president Bill Clinton, Israels statsminister Ehud Barak, og palestinerne president Yassir Arafat tok for seg punktene som hadde blitt utelatt (eller skjøvet frem i tid) fra Oslo-avtalen, og som det skulle forhandles ferdig om i disse forhandlingene. Dette gjaldt først og fremst land/territorium, Jerusalems status og flyktingenes rett til retur. Til tross for innrømmelser og tilbud fra israelsk side som aldri hadde kommet tidligere, valgte Arafat å avslå tilbudet, og forhandlingene endte med en felles uttalelse, men ingen konkrete resultater (Tamimi 2007:198). Ved tilbakekomsten ble Arafat tatt imot som en helt av palestinerne, og hadde folkets støtte i ryggen. Samtidig støttet nærmere 40 % av de spurte palestinerne Arafats parti, Fatah, mens støtten til Hamas lå på 10-15% på høsten i 2000.¹²

Året senere hadde mye endret seg. Sommeren 2001 var den andre intifadaen i gang, og den politiske situasjonen og forholdet mellom de to største palestinske fraksjonene var i endring. Undersøkelser fra denne perioden viser at populariteten til Arafat hadde sunket til 33 %, det laveste tallet på mange år, samtidig som støtten til Arafats parti

---

¹² <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2000/p1a.html#domestic>

sank fra 37 % av de spurte i juli 2000 til 29 % i juli 2001. I samme periode økte oppslutningen om islamistene (Hamas, Islamsk Jihad og uavhengige islamister) fra 17 % til 27 %. Samme undersøkelse viser at 92 % av de spurte palestinere var tilhengere av angrep mot israelske mål fra Gaza-stripen og Vestbredden, mens 58 % var for angrep i Israel. Undersøkelsen viser også at et overveldende flertall (83 %) trodde at det eksisterte omfattende korrupsjon i institusjonene til Den palestinske selvstyremyndigheten.¹³

Disse tallene sier oss en god del om palestinernes syn på mange ting. Som et resultat av den andre intifadaen gang, ble al-Qassam-brigadene den ledende militære aktøren på palestinsk side. Et flertall av de spurte i denne undersøkelsen har ”slutt på okkupasjonen” som første prioritet, og da er det rimelig å anta at man gir sin støtte til dem som jobber for å få en slutt på okkupasjonen, uansett virkemidler. I tillegg sier den lave oppslutningen til Fatah oss at mange palestinere var misfornøyd med Fatahs håndtering og innsats i intifadaen. Den forteller oss også om økende misnøye med Den palestinske selvstyremyndighetens innsats, og viser oss at det eksisterer en omfattende mistillit rettet mot institusjonene, ikke minst som et resultat av den omfattende korrupsjonen.¹⁴

Foran valget i 2006 fokuserte valgprogrammet til Change and Reform List (Hamas) ekstremt mye på kampen mot korrupsjon de skulle involvere seg i dersom de vant valget. Ryktene om korrupsjon innad i Selvstyremyndighetens institusjoner hadde versert i mange år, men det er først i de senere år sannheten har kommet frem for lyset, og ryktene har vist seg å være sanne (Tamimi 2007:220). Blant annet så kom det frem etter Yassir Arafat s død i november 2004 at palestinernes mangeårige president hadde skjulte konti i utlandet som inneholdt store summer (Øvsthus 2007). Samtidig kom det frem at store summer som hadde blitt gitt som hjelp til palestinerne hadde forsvunnet (blitt unndratt) på mystisk vis. Meningsmålinger foretatt i perioden etter 2000 viste at nærmere 90 % av de spurte palestinerne mente at det fantes korrupsjon i de palestinske

---

¹³ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2001/p2a.html#priorities>

¹⁴ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2001/p2a.html#priorities>

institusjonene¹⁵, og da var det ikke så uventet at Change and Reform Lists valgprogram la den vekten den la på å bekjempe korrupsjon. I flere av punktene i valgprogrammet blir det hevdet at man ønsker å ”eliminate all forms of corruption” (Change and Reform List, valgprogram 2006). Det var også et av de punktene velgerne mente at Hamas kunne ta seg bedre av enn Fatah da man foretok valgundersøkelser etter lokalvalgene som fant sted i løpet av 2005. Det som gikk igjen var at mange mente at Hamas stod for en linje med integritet, at Hamas-medlemmer ble ansett for å være ærlige og ikke-korruperte, mens Fatahs medlemmer ble oppfattet som grådige, korruperte og mindre troverdige.¹⁶ Den omfattende korrupsjonen som mange forbinder med Fatah har uten tvil vært en medvirkende årsak til Hamas’ oppsving forut for og ved valget. Dette aspektet, tror jeg, har først og fremst vært avgjørende for mange av de velgerne som ikke hadde bestemt seg for hvem de skulle stemme på. Gjennom hele valgkampen fokuserte Hamas på at de først og fremst skulle bekjempe korrupsjon, og dette tror jeg har bidratt til økt oppslutning om Hamas ved å trekke til seg de usikre velgerne som ønsket en slutt på korrupsjonen.¹⁷ Meningsmålinger foretatt etter valget viser også at mange av dem som stemte på Hamas gjorde det fordi de trodde at Hamas kunne stå inne for en ærlig linje og en ærlig regjering som bekjempet korrupsjon.

En annen utvikling i omgivelsene som ikke var direkte knyttet opp til Hamas, men som uten tvil bidro til flere Hamas-tilhengere, var situasjonen innad i Fatah. Som et resultat av den andre intifadaen ble Al-Aqsa-brigadene dannet som Fatahs nye væpnede fløy for å ta del i intifadaen. Mange av fløyens medlemmer/soldater kom fra *tanzim*, en gruppering innad i Fatah som ble ansett for å være mye mer radikal og militant enn resten av organisasjonen. Blant disse fant man Marwan Barghouti, en svært populær palestinsk leder, som i 2002 ble arrestert av israelske soldater og senere dømt til livstid i fengsel for å ha deltatt i terroraksjoner (Usher 2003: 33-37). Da det foran valget i 2006 ble holdt en nominasjonsprosess i Fatah om listeplassering i det forekommende valget, vant Barghouti klart til tross for at han satt i fengsel. Ledelsen i

---

¹⁵ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p16a.html#domestic>

¹⁶ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2006/p19e.html#hamas1>

¹⁷ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p18e1.html#upcoming5>

Fatah ønsket dog ikke å sette barghouti øverst på listen over kandidater, noe som resulterte i en splittelse innad i Fatah der Barghouti og hans tilhengere dannet et nytt parti, ”Fremtiden”. Barghouti hadde for øvrig ved flere anledninger uttalt seg negativt om styremåten av Den palestinske selvstyremyndigheten, og hadde kritisert enkelte Fatah-medlemmer for å være korrupte (BBC NEWS 2004). Denne splittelsen resulterte i stor uro innad i Fatah, spesielt med tanke på at dette fant sted kort tid før valget. President Mahmoud Abbas måtte gripe inn selv, og klarte til slutt å overbevise Barghouti om at han ikke kunne lede et parti fra en fengselscelle, og at en splittelse ville koste Fatah dyrt. Barghouti valgte å ikke stille en egen liste ved valget, men denne uroen tok seg dårlig ut i media, spesielt hos et palestinsk folk som ønsket et samlet lederskap med integritet (Tamimi 2007:209).

Uenighet i Fatah hadde også funnet sted et par år tidligere da Mahmoud Abbas i 2003 ble utnevnt til palestinsk statsminister, som var en ny stilling i det palestinske makthierarkiet. Opprettelsen av denne stillingen var et resultat av først og fremst USAs misnøye med Arafats innsats for å stoppe intifadaen og de militære aksjonene. Som ”straff” krevde USA at det skulle opprettes en statsminister-post, og at den fremtidige statsministeren ville overta deler av presidentens (Arafats) oppgaver. Arafat utpekte sin gamle følgesvenn Mahmud Abbas som palestinernes første statsminister, og hadde troen på at hans gamle venn og en av hans nærmeste medarbeidere gjennom mange år ikke ville være en ”stein i skoen” for ham selv (Tamimi 2007:202). Abbas viste seg å bli nettopp det, i og med at han gjennom utnevnelsen ønsket reell politisk makt. Dette førte til stor uenighet mellom Arafat og Abbas, og dette, sammen med andre grunner, førte til at Abbas gikk av som statsminister etter mindre enn seks måneder ved posten (Aftenposten 2003).

All denne uroen innad i Fatah resulterte i en dårligere oppfatning av Fatah. Undersøkelser foretatt etter lokalvalgene i 2005 viser at de som stemte på Hamas gjorde det fordi Hamas fremstod som en samlet enhet og fremviste disiplin og ro i indre rekker, mens Fatah ble oppfattet som korrupt, uten disiplin og med en splittet

ledelse.¹⁸ Gjennom sitt massive PR-maskineri og dyktige medarbeidere klarte Hamas å ta nytte av dette, samt ”korrupsjons-kortet”, og kunne sanke stemmer fra tidligere Fatah-velgere som nå stemte på Hamas for å straffe Fatah.

Tamimi hevder også at noe av suksessen til Hamas skyldes en generell skuffelse hos mange palestinere over Fatahs innsats i fredsprosessen, og mangel på en konkret fredsprosess (Tamimi 2007:221). Tamimi hevder at flere tiår med Fatah som representanter ikke hadde gjort ting bedre: man hadde fortsatt ikke en egen stat, man levde fortsatt under dårlige forhold, og den økonomiske situasjonen var prekær. Dette resulterte i misnøye med Fatahs politiske linje, og til tross for at meningsmålinger viste at et flertall av palestinerne ønsket forhandlinger med Israel, så hadde en del gitt opp håpet om Fatah som deres representanter. Hvis man til dette legger til at flere og flere nå ble klare over at PLOs utallige innrømmelser under 1990-tallet ikke hadde ført til opprettelsen av en palestinsk stat, så gjorde det at mange nå vendte seg til Hamas som under hele denne perioden ikke hadde veket fra sin politiske linje.

Tamimi hevder også at noe av suksessen til Hamas skyldes en gjenopplivelse av islam i de palestinske områdene. Den palestinske befolkningen var lenge kjent for å være sekulær, og mindre religiøs enn befolkningen i de muslimske nabostatene. Etter skuffelsen over den arabiske nasjonalismen etter krigen i 1967, ble den palestinske befolkningen stadig mer religiøs, og mange var enige i Hamas’ moralske (religiøse) grunnlag. Gjennom innføringen av sharia ønsket Hamas å opprette et islamsk grunnlag for alle aspekter ved livet, og samtidig sørge for ro og orden i de stadig mer lovløse palestinske områdene. Denne moralske kodeksen, som mange også så hos Hamas-medlemmer og –medarbeidere tilknyttet Hamas-institusjoner, var noe mange palestinere respekterte og så opp til (Tamimi 2007:221).

Til slutt så hevder enkelte at selve valgsystemet kan ha gitt Hamas fordeler. Krangelen innad i Fatah resulterte i at enkelte Fatah-tilknyttede politikere stilte som uavhengige kandidater. Dette førte til færre stemmer til Fatah, og Hamas kunne stikke av med et

---

¹⁸ <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2006/p19e.html#hamas1>

flertall av setene i den palestinske nasjonalforsamlingen, til tross for at man fikk ”kun” 44,1 % av stemmene, mens de nasjonalistiske/sekulære partiene fikk nærmere 56 % av stemmene til sammen. Dette var først og fremst et resultat av valgsystemet. Den palestinske nasjonalforsamlingen består av 132 representanter, og i løpet av 2005 ble det bestemt at halvparten av disse (66) skulle velges gjennom flertallsvalg i flermannskretser, mens den andre halvparten skulle velges gjennom et proporsjonalt valgsystem. Dette var et krav Hamas krevde å få innfridd under diskusjonen angående valget, muligens fordi man visste at Hamas ville gjøre det bra ved flertallsvalg i flermannskretser, der alle velgere får et antall stemmer som tilsvarer antallet representanter kretsen skal velge. Dette innebærer at et parti kan vinne alle representantene i en valgkrets dersom alle dets velgere gir sin stemme til partiets kandidater, mens resten av stemmene blir spredd på andre partier. Dette betyr også at partiet kan vinne alle plassene fra en valgkrets selv om partiet ikke har rent flertall blant velgerne.

Gjennom god organisering og en bra valgkamp sørger Hamas for å gi sine kandidater mest mulig oppmerksomhet. Man sørget også for disiplin i egne rekker ved å påpeke til sine tilhengere hvor viktig det var at de stemte på alle av partiets kandidater. Dette resulterte i at Hamas vant et uproporsjonalt stort antall av plassene i flermannskretsene, nemlig 45 av 66. Blant de proporsjonalt fordelte plassene vant Hamas 29 av 66 plasser, et antall som tilsvarer Hamas’ andel av stemmene. Dermed vant Hamas til sammen 74 av 132 plasser i nasjonalforsamlingen, og fikk et flertall av plassene, selv om man ”kun” fikk 44,1 % av stemmene. Hadde man brukt andre valgsystemer, for eksempel et rent blandet system, hadde Hamas vunnet 58 av 132 plasser (tilsvarende deres andel av stemmene), mens Fatah og de andre sekulære/nasjonalistiske partiene hadde vunnet et flertall av setene (Butenschøn og Vollan 2006:141-142).

8.0 Konklusjon

I denne oppgaven/undersøkelsen har jeg tatt for meg Hamas, Den islamistiske motstandsbevegelsen, og har sett på bevegelsens vei til makten. Jeg har i kapittel 4 tatt for meg organisasjonens dannelse, og har sett på organisasjonens utvikling gjennom tyve år. Videre har jeg sett på organisasjonens interne oppbygging, og har prøvd å illustrere de tre fløyenes virksomhet.

Organisasjonens oppbygging og interne maktforhold har stått i sentrum i kapittel 5 der jeg ved hjelp av beslutningsteori har tatt for meg fire beslutningsprosesser innad i organisasjonen. Disse beslutningsprosessene, og de påfølgende beslutningene, har blitt analysert med det siktemålet å finne ut hvilken innvirkning de har hatt for oppslutningen om Hamas, som da er min avhengige variabel.

Videre har jeg i kapittel 6 tatt for meg de tre fløyenes virksomhet, og har sett på hvordan fløyenes aktivitet har bidratt til å øke oppslutningen om Hamas. Her har jeg også brukt kjente og sentrale begreper fra organisasjonsteori som har hjulpet meg med å illustrere forholdene internt i organisasjonen.

I kapittel 7 har jeg tatt for meg omgivelsene Hamas opererer i, og har sett på hvordan oppslutningen om Hamas har blitt påvirket av forhold i omgivelsene som Hamas ikke nødvendigvis har vært knyttet til direkte.

Det man først og fremst kan si som en konklusjon er at Hamas oppfyller mange roller i det palestinske samfunnet. Det er en organisasjon, en bevegelse og et parti.

Organisasjonen består av tre (distinkte) fløyer, som alle har sine oppgaver, og denne funksjonsstrukturen er et klart resultat av organisatorisk tenkning. Den sosiale fløyen har gjort sin innsats for å hjelpe fattige palestinere i nød, samtidig som det religiøse arbeidet fortsatt har stått i sentrum. Den politiske fløyen, representert både gjennom den øverste politiske ledelsen i Det politiske byrå, men også de politiske lederne som befinner seg i de okkuperte områdene, har i alle år prøvd å bevare intern enighet, til

tross for at enkelte beslutninger har skapt debatt innad i organisasjonen. Til slutt så har den militante fløyen vært den politiske ledelsens fremste våpen i kampen mot okkupasjonsmakten.

Så kan man spørre seg: hvordan har de forskjellige faktorene bidratt til å øke oppslutningen om Hamas? Det ser ut til at avgjørelsen om å danne Hamas førte til en høyere oppslutning om bevegelsen som frem til da hadde vært kjent som Det muslimske brorskap. Gjennom dannelsen av Hamas etablerte man en islamistisk organisasjon som tok del i den politiske og væpnede motstanden mot okkupasjonsmakten. Samtidig fortsatte man dawa-arbeidet som Brorskapet hadde bedrevet i mange år. Dette førte til suksess for den nyetablerte organisasjonen som rundt inngangen og i de første årene av 1990-tallet var svært populær.

De to påfølgende beslutningene, nemlig det å boikotte Oslo-avtalen og så boikotte valget i 1996, ser ikke ut til å ha bidratt til å øke oppslutningen om Hamas på det tidspunktet. Oppslutningen om Hamas sank etter at det ble klart at organisasjonen kom til å boikotte Oslo-avtalen, og den sank ytterligere da det ble klart at man også boikottet valget i 1996. Begge disse avgjørelsene ble tatt etter en del uenighet internt i Hamas, der skillet kan sies å ha gått mellom dawa-delen av organisasjonen og jihad-delen av organisasjonen. Med det mener jeg at dawa-delen, som også kan kalles den moderate delen av Hamas, består for det meste av Hamas-medlemmer i de okkuperte områdene, spesielt den sosiale fløyen, mens jihad-delen består av den eksterne politiske ledelsen i Byrået og den militante fløyen. Det var den eksterne og mer radikale ledelsen som fikk igjennom sin vilje ved begge tilfellene. Det som da kan sies er at Hamas, som tidligere nevnt, spesielt når det gjelder avgjørelsen om å boikotte Oslo-avtalen, fremdeles var en ung politisk aktør på det tidspunktet som måtte slite med å etablere fotfeste på den palestinske politiske scenen siden den palestinske befolkningen var vant med å se PLO som deres representanter. Når PLO etter hvert (fra slutten av 1980-tallet) gikk inn for en mer moderat linje, kunne Hamas fylle det ideologiske og politiske vakuumet som oppstod blant de radikale og militante palestinere. Det samme kan også sies om det vakuumet som oppstod ved

kommunismens fall da mange venstreorienterte palestinske organisasjoner mistet sin ideologiske profil, noe Hamas kunne innkassere tilhengere på. Selv om de to beslutningene ikke førte til høyere oppslutning om Hamas på kort sikt, så bidro de definitivt på lang sikt til å danne et bilde av en ledelse som ikke ga etter for press, en ledelse som stod på sitt og jobbet med integritet, og en ledelse som gjennom pragmatisk og kalkulert innsats i mange år til slutt (ved valget i 2006) fremstod som et reelt alternativ til ledelsen i Fatah (og dermed PLO) som i mange år hadde opplevd sviktende oppslutning grunnet sin elitisme, arroganse og mislighold av midler.

Beslutningen om å delta ved valget i 2006 ser ut til å ha bidratt til å øke oppslutningen om Hamas. Hamas overholdt en våpenhvile gjennom store deler av 2005. Det ga inntrykk av at organisasjonen nå var klar for å ta del i den nasjonale politikken. Dette førte til en positiv oppfatning av Hamas blant mange palestinere siden organisasjonen viste en mer moderat linje, noe som bidro til at det ble enklere for folk å gi sin stemme til Change and Reform List.

Når det så gjelder organisasjonens tre fløyer, så ser hver av dem ut til å ha bidratt med sitt for å øke den samlede oppslutningen om Hamas. Den sosiale fløyens bidrag har i alle år sørget for flere Hamas-tilhengere gjennom sitt omfattende veldedighetsarbeid. Etter at den andre intifadaen brøt ut i 2000, har ikke behovet for fløyens hjelp blitt noe mindre. Gjennom sitt hederlige og ærlige arbeid, noe som også gjelder den politiske fløyen, har man vist seg fra en langt mer positiv side enn korrupsjonsmistenkte Fatah-medarbeidere.

Den politiske fløyens bidrag har allerede blitt diskutert gjennom beslutningene ledelsen har fattet, men det som også kan sies om den politiske fløyens aktivitet er at den på en dyktig måte har klart å kombinere organisasjonens ideologiske mål med pragmatiske og kalkulerte beslutninger. Dette gjelder, som tidligere beskrevet, både våpenhviler og synet på væpnet motstand, men også deltagelse i valg. Dette har sørget for at man gjennom sin politiske linje har klart å beholde sine trofaste tilhengere, samtidig som man har fridd til andre palestinere gjennom sine pragmatiske uttalelser

og beslutninger. Dette har gjort Hamas til et politisk alternativ blant mer moderate palestinere.

Man må heller ikke glemme den militante fløyens bidrag. Den synes å ha vært spesielt viktig under den andre intifadaen da Hamas opplevde en oppsving på meningsmålingene. Det kan sies å være et resultat av fløyens svært omfattende innsats under den andre intifadaen, og mange hevdet at den israelske tilbaketrekkingen fra Gaza etter 38 år med okkupasjon var et resultat av Hamas' militære aktivitet.

Til slutt så må man ikke glemme hendelsene i omgivelsene som fant sted kort tid før valget som gjorde at Hamas fikk flere tilhengere. Splittelsen og uenigheten i Fatah, den prekære økonomiske situasjonen og korrupsjonsavsløringene gjorde at mange vendte seg til Hamas som et ærlig, samlet og reelt alternativ til Fatah. Man skal heller ikke se bort fra at også selve valgsystemet talte til Hamas' fordel, ikke minst siden organisasjonen sørget for disiplin i indre rekker (blant sine mangeårige tilhengere) ved stemmegivningen, og fikk sine kandidater valgt.

Suksessen til Hamas ved valget i 2006 kan altså tilskrives både langvarige og mer nærliggende forhold. Beslutningene ledelsen i Hamas fattet resulterte ikke nødvendigvis i høyere oppslutning om Hamas på kort sikt, men man kan kanskje si at ledelsen aksepterte et kortsiktig tap i håp om at det ville lønne seg på lang sikt, noe det absolutt gjorde. Den sosiale fløyens virksomhet har bidratt til å øke oppslutningen om Hamas i det lange løp, men også på kort sikt. Samtidig tyder mye på at hendelser i omgivelsene har hatt en svært positiv innvirkning på oppslutningen om Hamas på kortsiktig basis, selv om de også er et resultat av mer langvarige trender (korrupsjon, mislykket fredsprosess). Alt i alt så tyder med andre ord alt på at både langvarige tendenser og nærliggende hendelser bidro til suksessen til Hamas ved valget i 2006.

Litteraturliste

Abu-Amr, Ziad (1993). " Hamas: A Historical and Political Background", *Journal of Palestine Studies*, Vol.22, No.4. (Summer, 1993), pp.5-19

Aftenposten (2003). "Bitter maktkamp felte Abbas". 07.09.03

Allison, Graham T. (1969). "Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis", *The American Political Science Review*, Vol.63, No.3 (Sep., 1969), pp.689-718.

Tilgjengelig på: [http://www.jstor.org/sici?sici=0003-0554\(196909\)63%3A3%3C689%3ACMATCM%3E2.0.CO%3B2-%23](http://www.jstor.org/sici?sici=0003-0554(196909)63%3A3%3C689%3ACMATCM%3E2.0.CO%3B2-%23) [12.11.07]

Andersen, Svein S. (2005). *Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget

BBC NEWS (2004). "Profile. Marwan Barghouti", *BBC* 13.12.2004. Tilgjengelig på: http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/1473585.stm [12.04.08]

Butenschøn, Nils og Kåre Volla (2006). *Democracy in conflict. Report on Elections for Local Councils, President, and Legislative Council in the Occupied Palestinian Territory 2004-2006*. Tilgjengelig på: http://www.humanrights.uio.no/forskning/publ/nr/2006/palestine_special_report.pdf [20.02.2008]

Change and Reform List, valgprogram, 2006. Tilgjengelig i: Tamimi, Azzam (2007). *Hamas. Unwritten chapters*. London: Hurst & Company

Council on Foreign Relations (2007). Tilgjengelig på: <http://www.cfr.org/publication/8968/>

Hamas-charteret, 1988. Tilgjengelig på: <http://www.palestinecenter.org/cpap/documents/charter.html> [12.01.08]

Hatch, Mary Jo (2001). *Organisasjonsteori: moderne, symbolske og postmoderne perspektiver* (oversatt av Kari Marie Thorbjørnsen). Oslo: Abstrakt forlag

Irving Jensen, Michael (2002). *Hamas i Gazastriben*. Viborg: Akademisk

Kristiansen, Wendy (1999). "Challenge and Counterchallenge: Hamas's Response to Oslo", *Journal of Palestine Studies*, Vol.28, No.3. (Spring, 1999), pp.19-36

Kurz, Anat og Nahman Tal (1997). *Hamas: Radical Islam in a National Struggle*. Jaffee Center For Strategic Studies, Tel Aviv University. Tilgjengelig på: <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/m48chp1.html>

Levitt, Matthew (2006). *Hamas. Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*. Harrisonburg: Yale University Press

Mingst, Karen A (2004). *Essentials of International Relations*. New York: W.W. Norton & Company

Mishal, Shaul og Avraham Sela (2006). *The Palestinian Hamas. Vision, Violence, and Coexistence*. New York: Columbia University Press

Persson, Sune (2001). *Palestina-konflikten*. Lund: Studentlitteratur

Tamimi, Azzam (2007). *Hamas. Unwritten chapters*. London: Hurst & Company

Usher, Graham (2003). "Facing Defeat: The Intifada Two Years On", *Journal of Palestine Studies*, Vol.32, No.2. (Winter, 2003), pp.21-40. Tilgjengelig på: <http://www.jstor.org/sici?sici=0377-919X%28200324%2932%3A2%3C21%3AFDTITY%3E2.0.CO%3B2-B> [12.02.08]

Øvsthus, Georg (2007). "Fatahs revansje", *Bergens Tidende* 22.03.07 (Nettutgave) Tilgjengelig på: <http://www.bt.no/meninger/kommentar/ovsthus/article350337.ece> [21.04.08]

Meningsmålinger:

CPRS Polls - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 3 (November 1993). Tilgjengelig på: <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/94/poll3a.html#results> [12.04.08]

CPRS Polls - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 8 (April 1994). Tilgjengelig på: <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/94/poll8.html#polaff> [19.04.08]

CPRS Polls - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 16 (Mars 1995). Tilgjengelig på: <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/95/poll16b.html#polaff> [19.04.08]

JMCC Public Opinion Poll No. 10 (Oktober 1995). Tilgjengelig på: <http://www.jmcc.org/publicpoll/results/1995/no10.htm#results> [22.04.08]

CPRS Polls - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 21 (Desember 1995). Tilgjengelig på: <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/95/poll21b.html#polaff> [18.04.08]

CPRS Polls - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 22 (Mars 1996).
Tilgjengelig på: <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/96/poll22d.html#polaff>
[18.04.08]

CPRS Polls - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 30 (November 1997).
Tilgjengelig på: <http://www.pcpsr.org/survey/cprspolls/97/poll30a.html#polaff>
[18.04.08]

PSR - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 1 (Juli 2000). Tilgjengelig på:
<http://www.pcpsr.org/survey/polls/2000/p1a.html#domestic> [18.04.08]

PSR - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 2 (Juli 2001). Tilgjengelig på:
<http://www.pcpsr.org/survey/polls/2001/p2a.html> [18.04.08]

PSR - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 16 (Juni 2005). Tilgjengelig på:
<http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p16a.html#domestic> [19.04.08]

PSR - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 18 (Desember 2005). Tilgjengelig
på: <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p18e1.html#upcoming5> [18.04.08]

PSR - Survey Research Unit: Public Opinion Poll # 19 (Mars 2006). Tilgjengelig på:
<http://www.pcpsr.org/survey/polls/2006/p19e.html#hamas1> [19.04.08]

Definisjoner:

Definisjon av jihad: <http://www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9314311>
[23.02.08]